

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.н.держ.упр., проф.**

_____ **Наталія БОНДАРЧУК**
« ____ » _____ **2025 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ
ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Освітньо-професійна програма «Менеджмент»
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Ступінь вищої освіти: Бакалавр

Здобувач

Сергій СОСНОВСЬКИЙ

**Науковий керівник,
старший викладач**

Інна ЗАСТАВА

Дніпро – 2025

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: менеджменту і маркетингу

Кафедра: менеджменту, публічного управління та адміністрування

Освітньо-професійна програма: «Менеджмент»

Спеціальність: 073 «Менеджмент»

Ступінь вищої освіти: «Бакалавр»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. К афедри: д. н. держ. упр., проф.

_____ Наталія Бондарчук
«_____» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

СОСНОВСЬКОМУ СЕРГІЮ СЕРГІЙОВИЧ

1. Тема роботи: «Удосконалення управління виробничим потенціалом підприємництва»

керівник роботи: Застава Інна Анатоліївна, старший викладач

затверджені наказом по ДДАЕУ від «___» _____ 2025 р. № _____

2. Термін подання здобувачем роботи: __ червня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: річна звітна документація статистичного та бухгалтерського характеру, а також нормативно-регламентуючі акти.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити).

1. Вивчення теоретичних аспектів управління виробничим потенціалом підприємства.

2. Дослідження організаційних й економічних особливостей діяльності фермерського господарства.

3. Пропозиції щодо напрямів удосконалення управління виробничим потенціалом підприємства.

Висновки і пропозиції

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Ієрархічність потенціалів підприємства. 2. Головні ознаки організаційного потенціалу. 3. Структурні складові виробничого потенціалу. 4. Продуктивність праці в динаміці. 5. Урожайність овочевих культур.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання: «12» вересня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка*
1.	Вибір і затвердження теми роботи, об'єкта дослідження	Вересень 2024 року	
2.	Складання і затвердження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу	Вересень 2024 року	
3.	Вибір і опрацювання джерел інформації теоретичного характеру щодо сутності, актуальності та особливостей управління виробничим потенціалом підприємства. Виконання першого теоретичного розділу.	Вересень - листопад 2024 року	
4.	Дослідження результатів управління товариством з обмеженою відповідальністю за останній період та вивчення передумов щодо управління виробничим потенціалом. Виконання другого дослідницько-аналітичного розділу.	Грудень 2024 - лютий 2025 року	
5.	Розробка шляхів удосконалення управління виробничим потенціалом. Виконання третього рекомендаційного розділу роботи.	Березень - квітень 2025 року	
6.	Розробка висновків та пропозицій	Травень 2025 року	
7.	Оформлення тексту кваліфікаційної роботи та супровідних документів до неї	Травень 2025 року	
8.	Підготовка доповіді та ілюстративного матеріалу до захисту роботи	до червня 2025 року	
9.	Перевірка тексту для встановлення рівня оригінальності роботи та відсутності академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації	Червень 2025 року	
10.	Представлення роботи на засідання кафедри	Червень 2025 року	
11.	Захист кваліфікаційної роботи	Червень 2025 року	

Здобувач вищої освіти

_____ Сергій СОСНОВСЬКИЙ
(підпис)

Науковий керівник роботи

_____ Інна ЗАСТАВА
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Виробничий потенціал підприємства: теоретичні засади та практична цінність	6
1.2. Визначальні умови результативного використання виробничого потенціалу підприємства	17
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ Й ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	23
2.1. Організаційно-економічна характеристика фермерського господарства	23
2.2. Сучасний стан виробничої діяльності та передумови реалізації виробничого потенціалу фермерського господарства	37
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	44
3.1. Перспективні способи поліпшення використання виробничого потенціалу фермерського господарства	44
3.2. Раціональне технічне забезпечення – спосіб реалізації виробничого потенціалу	50
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

На сьогоднішній день, в умовах глобалізації та стрімкого технічного прогресу підприємства постійно перебувають у стані жорсткої конкуренції. Рациональне управління виробничим потенціалом є запорукою збереження ринкових позицій, стабільного забезпечення високої якості товарів і послуг, а також оперативного реагування на зміни зовнішнього середовища. Зростання ефективності використання виробничих можливостей аграрних підприємств набуває особливого значення для вирішення соціально-економічних питань і досягнення головної мети діяльності – збільшення прибутковості. Теоретичні засади визначення обсягу, структури, функціонального призначення та закономірностей розвитку економічного потенціалу мають як наукову, так і прикладну цінність, адже темпи розвитку аграрного сектору країни значною мірою залежать від рівня його реалізації.

Виробничий потенціал слід розглядати як базовий елемент, що впливає на стабільність, результативність і конкурентоспроможність підприємства в сучасних економічних умовах. Його зміст полягає у здатності суб'єкта господарювання ефективно використовувати наявні ресурси для досягнення максимальних результатів виробничої діяльності.

Неможливо недооцінити роль виробничого потенціалу, адже саме він формує основу для подальшого зростання підприємства, його здатності адаптуватися до нових викликів ринку та підтримувати позиції на міжнародному рівні. Налагоджене управління цим потенціалом сприяє раціональному використанню ресурсів, мінімізації витрат, підвищенню якості продукції, зростанню прибутковості та задоволенню запитів споживачів.

Дослідження зосереджене на розв'язанні проблеми підвищення економічної ефективності аграрного виробництва шляхом раціонального використання виробничого потенціалу підприємства. Актуальність теми зумовлена тим, що в умовах сучасної ринкової економіки досягнення позитивних результатів виробничо-господарської діяльності

неможливе без повноцінного та ефективного залучення наявного виробничого ресурсу підприємства.

Метою цієї кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування та методичне забезпечення процесу вдосконалення управління використанням виробничого потенціалу в аграрному секторі, а також формування на цій основі практичних рекомендацій для господарства щодо виявлення і використання резервів зростання ефективності виробничої діяльності.

Для реалізації поставленої мети було окреслено низку завдань:

- вивчити теоретичних управління виробничим потенціалом підприємства;
- дослідити сучасний стан організаційних й економічних особливостей діяльності фермерського господарства;
- запропонувати напрями удосконалення управління виробничим потенціалом підприємства.

Об'єктом дослідження виступає сукупність організаційно-економічних процесів, що супроводжують використання виробничого потенціалу у фермерському господарстві «Відродження», розташованому в Дніпровському районі Дніпропетровської області.

Предмет дослідження охоплює підходи та заходи, які формують політику підприємства щодо управління його виробничими ресурсами.

У ході виконання роботи застосовано різноманітні методи економічного аналізу: монографічний і абстрактно-логічний; економіко-статистичні; метод порівняння; графічний; системно-структурний а також методи аналітичного прогнозування.

Інформаційне підґрунтя роботи сформовано на основі наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів, монографій, матеріалів конференцій, інтернет-ресурсів, організаційно-нормативних актів, статистичних і аналітичних звітів, а також фінансово-бухгалтерської документації ФГ «Відродження».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Виробничий потенціал підприємства: теоретичні засади та практична цінність

Загальновідомий той факт, що виробничий потенціал підприємства являє собою інтегровану характеристику його ресурсної бази, яка визначає здатність забезпечувати виробництво продукції або надання послуг у певному обсязі, з належною якістю та ефективністю. До складу цього потенціалу входять такі ключові елементи, як: техніко-технологічні ресурси (машини, обладнання, технології), трудові ресурси (персонал, його кваліфікація, мотивація), матеріальні ресурси (сировина, енергія, допоміжні матеріали), організаційно-управлінські можливості, а також виробнича інфраструктура.

Сутність виробничого потенціалу полягає у сукупній спроможності підприємства раціонально використовувати наявні ресурси для досягнення стратегічних і тактичних цілей. Він не лише відображає рівень забезпеченості підприємства необхідними ресурсами, але й демонструє його готовність до адаптації в умовах змін зовнішнього середовища, здатність до інновацій, технологічного оновлення та розширення виробництва.

Значення виробничого потенціалу полягає у тому, що він виступає базою для забезпечення конкурентоспроможності підприємства, визначає ефективність його функціонування, стійкість до зовнішніх викликів, здатність реалізовувати інвестиційні проєкти, підвищувати прибутковість та задовольняти попит на ринку. Саме рівень і якість використання виробничого потенціалу значною мірою визначають загальний економічний результат діяльності підприємства та його перспективи розвитку.

Рациональне управління виробничим потенціалом дає змогу оптимізувати витрати, поліпшити продуктивність праці, підвищити рентабельність, а також забезпечити ефективну реалізацію виробничих програм. У сучасних умовах зростаючої конкуренції та нестабільного ринкового середовища важливість ефективного використання виробничого потенціалу набуває стратегічного значення.

У сучасному етапі розвитку суспільства, який характеризується високою енергоємністю та значною кількістю як явних, так і прихованих можливостей, поняття «потенціал» набуває широкого, проте водночас дещо абстрактного значення. Багато науковців і практиків тлумачать цю категорію як сукупність існуючих і потенційно доступних ресурсів, які можуть бути задіяні у коротко- або довгостроковій перспективі з метою нарощування виробничих потужностей підприємства або поліпшення надання послуг.

Незважаючи на розповсюдженість і багатозначність терміну, як «потенціал», так і «виробничий потенціал» відіграють суттєву роль у розумінні стратегічних перспектив діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Вивчення цієї категорії на рівні конкретного підприємства є необхідною основою для формування прогнозів щодо економічного зростання, інвестиційної привабливості та доцільності подальшого функціонування підприємства.

Аналіз етимології поняття «потенціал» свідчить про його походження від латинського слова *potentia*, що означає «приховані сили» або «можливості», які, за наявності відповідних умов та управлінських рішень, здатні трансформуватися в реальні продуктивні потужності підприємства [18, с. 5].

Таке тлумачення набуло широкого застосування в економічних дослідженнях, зокрема під час оцінки рівня розвитку, стану та потенціалу виробничих сил. Вітчизняні економісти розглядають «потенціал» як сукупність можливостей, ресурсів, резервів і засобів, які можуть бути залучені для досягнення поставлених цілей, або ж як певний рівень потужності, що ще не реалізований повною мірою.

Останніми роками в науковій літературі спостерігається розширене вживання терміну «потенціал» у відношенні до різних видів ресурсів чи їх комбінацій. Це свідчить про зростання інтересу до поглибленого вивчення можливостей, які відкриває ефективна взаємодія ресурсних елементів. Нерідко у працях українських дослідників спостерігається паралель між категоріями «потенціал» і «виробничі можливості», що використовуються для позначення сукупної спроможності підприємства здійснювати виробничу діяльність на належному рівні.

На основі аналізу наукових підходів можна стверджувати, що більшість дослідників розглядають категорію «потенціал підприємства» як узагальнену економічну характеристику, що охоплює комплекс взаємопов'язаних складових, серед яких виробничий, ресурсний, економічний, фінансовий, трудовий, управлінський, маркетинговий, ринковий потенціали та інші. Зокрема, Р. А. Алієв зазначає, що у вітчизняній економічній літературі виокремлюється щонайменше чотирнадцять різновидів потенціалу підприємства [11, с. 54].

У роботі [25, с. 46] наводиться ще більш деталізована класифікація, яка включає тридцять різних критеріїв, за якими ідентифіковано сімдесят чотири види потенціалу. Така глибока деталізація, за переконанням авторів, дозволяє всебічно охопити різноманітні характеристики потенціалу в процесі управління діяльністю підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень.

Аналіз та систематизація різних видів потенціалу підприємства за ознаками цільового призначення, рівня спрямованості та взаємозв'язку між ними свідчить про те, що кожен з них повинен логічно доповнювати попередній, сприяти його розвитку та впливати на формування наступного. У структурі потенціалів ключова роль належить внутрішньому економічному потенціалу, який є невід'ємною та функціонально значущою частиною сукупного потенціалу підприємства (рис. 1.1).

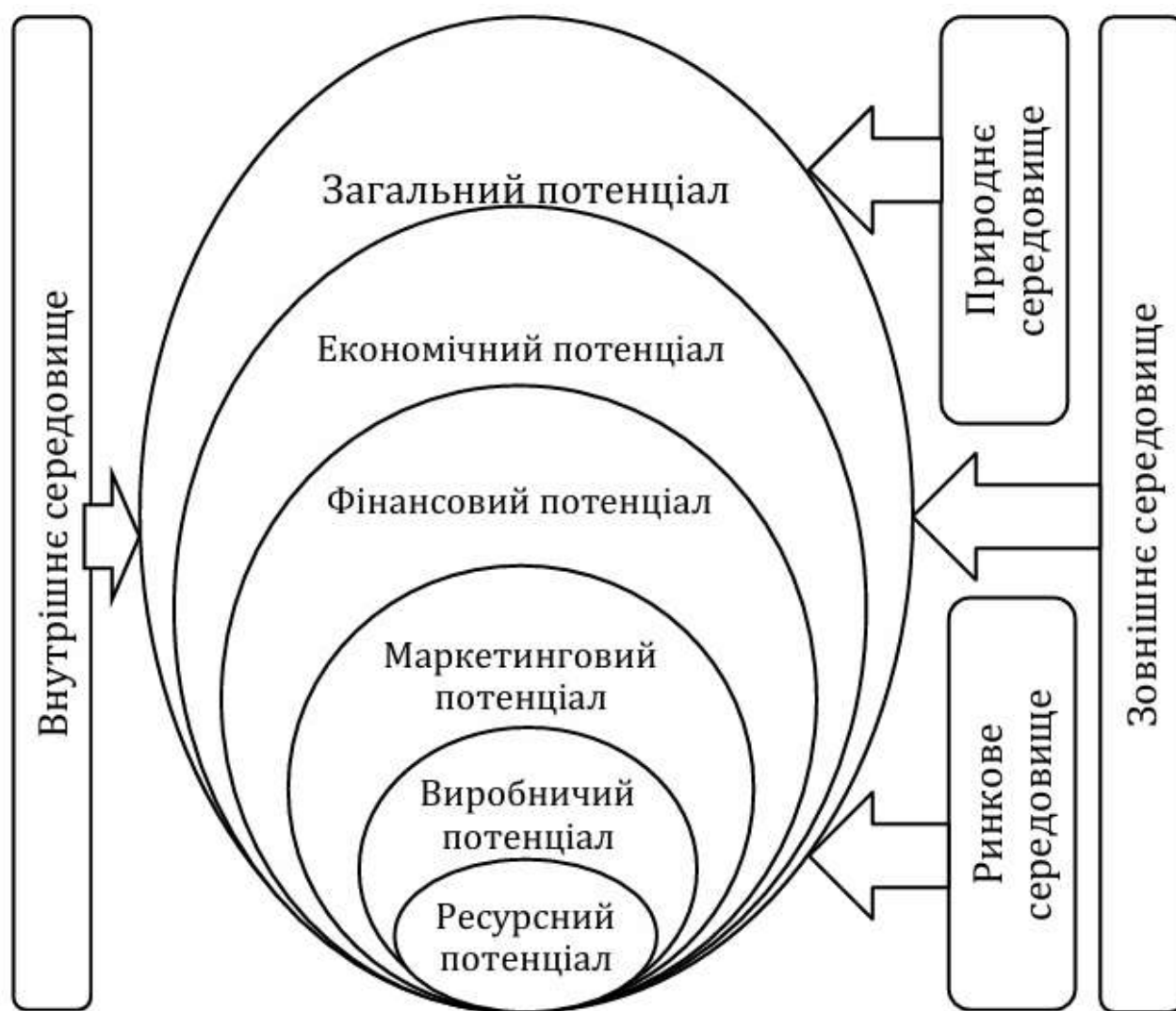

Рис. 1.1. Ієрархічність потенціалів підприємства

Ресурсний потенціал виступає вихідною основою для формування виробничого потенціалу. У свою чергу, виробничий потенціал створює фундамент для розвитку маркетингового, а останній є передумовою для становлення фінансово-інвестиційного потенціалу. До загального потенціалу підприємства, на нашу думку, доцільно також відносити інші його форми, які відображають здатність суб'єкта господарювання реалізовувати додаткові напрями діяльності відповідно до стратегічних орієнтирів [17, с. 119].

У багатьох сучасних підходах виробничий потенціал трактується як показник, що відображає номінальні або потенційні можливості підприємства,

відмінний від традиційного підходу, де враховувалися лише граничні значення виробничих характеристик [32, с. 164].

Водночас не існує єдиного загальноприйнятого визначення виробничого потенціалу. Різні автори пропонують власні трактування, зосереджуючи увагу на тих чи інших аспектах. Якщо ж звернутися до офіційного тлумачення, поданого у фахових енциклопедичних виданнях Національної академії наук України, виробничий потенціал визначається як максимально можлива здатність окремого підприємства, галузі чи структурного підрозділу до виготовлення продукції відповідної якості в певному обсязі та асортименті протягом визначеного періоду часу (місяця, кварталу або року) [12].

Ця проблематика активно досліджується у вітчизняній і зарубіжній економічній науці, що засвідчує значну кількість наукових праць, які розглядають структуру виробничого потенціалу, чинники його формування та напрями підвищення ефективності його використання.

На сучасному етапі економічного розвитку все чіткіше спостерігається розмежування двох підходів до тлумачення ресурсної природи потенціалу. У межах першого підходу потенціал розглядається як сукупність усіх наявних ресурсів без врахування їхньої взаємодії чи залучення до виробничого процесу. Зокрема, Л.І. Абалкін визначає потенціал як узагальнену характеристику ресурсної бази, яка не обов'язково включає активне її використання. І.І. Лукинов, у свою чергу, пропонує трактувати цю категорію через призму обсягу та якості ресурсів, які доступні для використання у межах певної економічної системи.

Другий підхід більшою мірою зосереджений на розгляді потенціалу як сукупності ресурсів, які можуть бути безпосередньо задіяні у виробництві матеріальних благ. Так, Є.Б. Фігурнов трактує потенціал як характеристику ресурсного забезпечення виробництва з урахуванням кількісних і якісних параметрів, які визначають граничні можливості суспільства у певний момент часу [19, с. 36].

Виробничий потенціал підприємства виступає ключовим поняттям, що відображає його здатність до стабільного й ефективного виробництва в умовах ринкової конкуренції. Це поняття охоплює не лише матеріальні ресурси, а й кадровий потенціал, технологічні рішення, рівень організаційної культури, накопичений досвід і навички персоналу. Сукупність цих компонентів визначає здатність підприємства до постійного вдосконалення продукції чи послуг, реалізації інноваційних підходів та досягнення стратегічних цілей.

Суть виробничого потенціалу полягає у здатності підприємства ефективно мобілізувати й використовувати ресурси з метою досягнення визначених результатів. Це передбачає злагоджену роботу всіх підсистем підприємства – від управління трудовими ресурсами до оптимізації використання основних засобів, фінансів та технологій.

Значення виробничого потенціалу полягає в тому, що він є основою конкурентоспроможності підприємства, визначає його інноваційний потенціал, здатність до розширення ринків і забезпечення клієнтської орієнтації. Високий рівень виробничого потенціалу забезпечує якість продукції, раціональне використання ресурсів, скорочення витрат і зростання прибутковості. Більше того, він є запорукою гнучкості та адаптивності підприємства до змін середовища.

Різні наукові підходи по-різному інтерпретують структуру виробничого потенціалу. Наприклад, Н.І. Іванов акцентує увагу лише на основних фондах і виробничих потужностях, тоді як Т.С. Хачатуров відносить до нього, насамперед, виробничі фонди та персонал із відповідною кваліфікацією. Є.Б. Фігурнов вважає, що до виробничого потенціалу слід включати засоби праці, предмети праці, людський капітал і навіть природні ресурси, необхідні для виробничої діяльності.

На думку С.А. Хеймана, виробничий потенціал повинен охоплювати не лише технічну базу, виробничий апарат і технології, а й систему інформаційних комунікацій, науково-технічний потенціал, рівень підготовки персоналу та організаційно-технологічну інфраструктуру. В.М. Архипов

значно розширює цю концепцію, додаючи до неї управлінські ресурси, організаційні можливості, а також науково-технічну інформацію [14, с. 26].

У контексті переходу до ринкових умов особливого значення набуло дослідження категорії «потенціал підприємства» з урахуванням сучасних економічних вимог. У широкому розумінні, під цим поняттям розуміють сукупність усіх наявних ресурсів (трудових, матеріальних, фінансових, нематеріальних), а також здатність управлінського персоналу ефективно їх використовувати для забезпечення прибуткової діяльності підприємства [7, с. 208].

Якщо підходити до розгляду потенціалу підприємства в цілісному аспекті, то його слід розуміти як динамічну систему можливостей, що існують як у теперішньому часі, так і в перспективі. Ця система здатна трансформувати наявні ресурси в економічні результати за рахунок професійних дій персоналу, задовольняючи як корпоративні, так і соціальні інтереси. Таким чином, потенціал підприємства виступає складною, багаторівневою системою, яка має внутрішні закономірності розвитку та оновлення [4, с. 232]. Отже, організаційний потенціал характеризується 4 головними ознаками (рис.1.2).

Сучасна економічна криза, яка охопила як національний рівень, так і окремі підприємства, супроводжується низкою негативних тенденцій. Серед них – нераціональне використання виробничих потужностей, надлишкове накопичення матеріальних ресурсів і готової продукції, скорочення чисельності персоналу, погіршення рівня професійної підготовки працівників і зниження продуктивності праці. Такі явища закономірно призводять до зниження або повної втрати виробничого потенціалу підприємства.

Кризовий стан економіки може обмежувати здатність підприємств до повноцінної реалізації наявних ресурсів. Недовантаження виробничих потужностей суттєво знижує загальну ефективність функціонування, спричиняє неефективне використання ресурсів і зменшує потенціал для подальшого зростання та інноваційного розвитку.

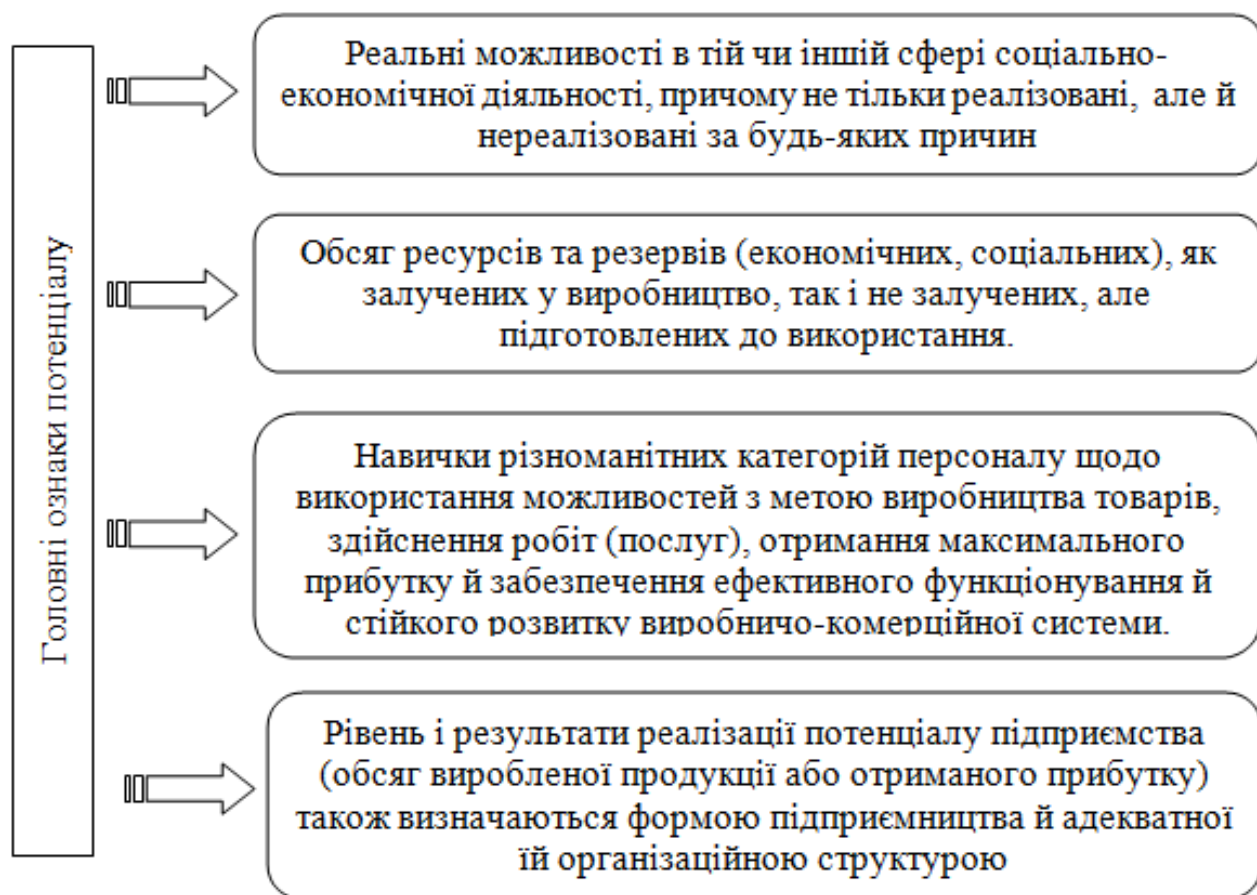

Рис. 1.2. Головні ознаки організаційного потенціалу

Скупчення понаднормативних запасів матеріалів або готової продукції також сигналізує про недоліки у використанні потенціалу. Це часто пов'язано з неефективним виробничим плануванням, слабким контролем за складськими залишками чи відсутністю відповідності між виробничою діяльністю та актуальним попитом.

Втрата частини потенціалу може мати серйозні наслідки – від зниження конкурентоспроможності та прибутковості до повного припинення діяльності. З огляду на тісний зв'язок між ефективністю використання потенціалу й адаптацією до ринкових умов, дослідники Т. І. Олійник і А. О. Косенко наголошують на необхідності орієнтації виробництва на запити реального ринку. У своїй роботі вони визначають виробничий потенціал як здатність підприємства створювати продукцію заданого асортименту, якості та

функціональних характеристик, що відповідають актуальним потребам споживачів [27].

Для виявлення внутрішніх резервів і невикористаних можливостей підприємству доцільно провести комплексний аналіз ефективності управління виробничим потенціалом. Такий аналіз повинен ґрунтуватися на системі показників, що відображають загальний стан підприємства, рівень залучення ресурсів, ефективність їх використання та чинники, які впливають на виробничу спроможність.

Ці показники охоплюють широке коло параметрів: фінансові, ресурсно-сировинні, техніко-технологічні, кадрові та інформаційні складові. Завдяки їм можна детально оцінити поточний рівень функціонування підприємства, наявні ресурси, продуктивність їх застосування та визначити ключові напрями для удосконалення.

Поглиблений аналіз таких параметрів дозволяє ідентифікувати потенційні зони покращення та напрямки підвищення ефективності. Це, в свою чергу, сприяє оптимізації виробничих процесів, зменшенню витрат, підвищенню якості продукції та послуг, що є основою формування сталих конкурентних переваг.

Таким чином, системне дослідження виробничого потенціалу підприємства стає необхідним елементом стратегічного планування. Воно дозволяє своєчасно виявити сильні та слабкі сторони, окреслити можливості для розвитку і забезпечити стабільність та результативність діяльності підприємства в умовах ринкових викликів.

У своєму дослідженні Т. І. Олійник та А. О. Косенко подають власне бачення структури виробничого потенціалу підприємства у вигляді авторської схеми (рис. 1.3) [27].

Аналізуючи глобальні тенденції у розвитку підприємств, варто підкреслити, що ключову роль у формуванні потенціалу сучасних організацій відіграє людський капітал. Персонал розглядається як один із головних

стратегічних ресурсів, який визначає конкурентні переваги підприємства в довгостроковій перспективі.

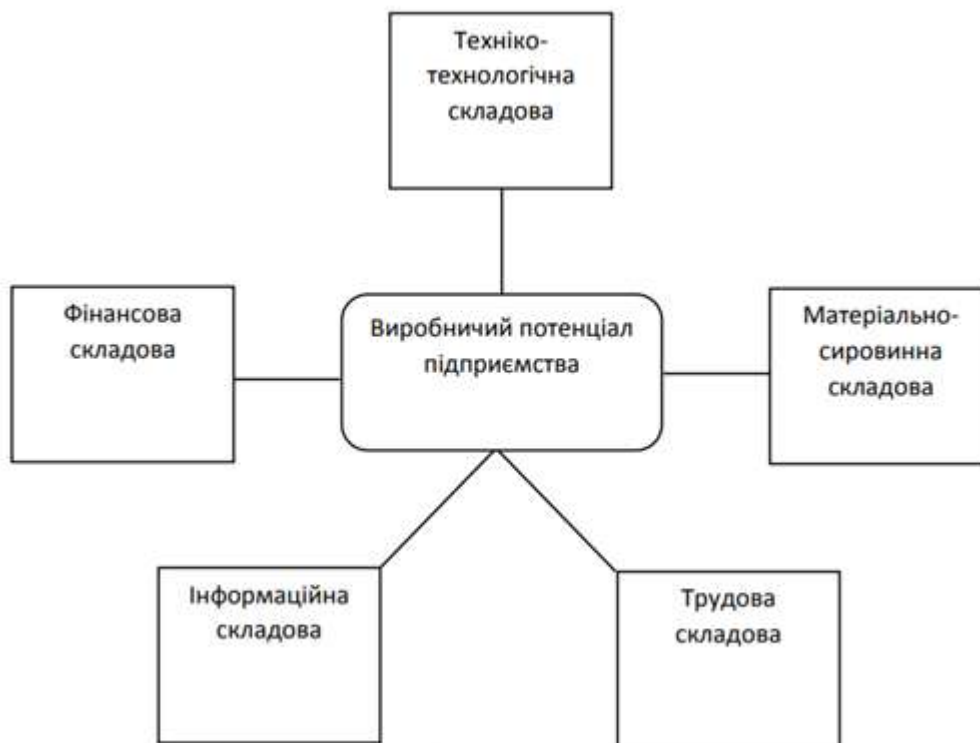

Рис. 1.3. Структурні складові виробничого потенціалу

У цьому контексті важливо звертати увагу на низку чинників, що визначають ефективність використання трудових ресурсів. Насамперед, ідеться про професійний рівень, компетенції та постійне оновлення знань працівників. Саме кваліфікований персонал, здатний до інновацій і професійного зростання, є основою для забезпечення стабільного розвитку підприємства. Крім того, розвиток таких якостей, як лідерство, комунікабельність і здатність до командної взаємодії, сприяє ефективній внутрішній комунікації та згуртованості колективу.

Ще одним важливим аспектом є рівень мотивації працівників і їхня задоволеність умовами праці. Створення стимулюючого середовища, яке включає гнучку систему оплати праці, можливості професійного розвитку, кар'єрного зростання та визнання досягнень, значно підвищує лояльність працівників і знижує ризик кадрових втрат.

В умовах стрімкого технологічного розвитку та цифрової трансформації надзвичайно важливо, щоб працівники володіли навичками адаптації до змін. Готовність до безперервного навчання, цифрова грамотність і здатність до освоєння нових технологій стають ключовими умовами ефективної діяльності в новому економічному середовищі.

Розвиток управлінських підходів у сфері трудових ресурсів відбувається у тісному взаємозв'язку з іншими напрямками економічної науки. Сьогодні спостерігається трансформація традиційних моделей управління в бік децентралізації, створення «плоских» ієрархічних структур, впровадження принципів партнерства, прозорості, гуманізації праці. Поширюється практика реінжинірингу бізнес-процесів, зростає роль внутрішньоорганізаційних ринків, а також комп'ютеризованих та телекомунікаційних систем управління, що все частіше переходять у цифровий і віртуальний формат.

Отже, сучасне управління трудовими ресурсами інтегрується з інноваційними підходами до організації діяльності, забезпечуючи підвищення гнучкості, ефективності та адаптивності управлінських процесів. Ці зміни безпосередньо впливають на структуру потенціалу підприємства та зумовлюють нові пріоритети в його розвитку.

Застосування сучасних теоретичних розробок на практиці суттєво трансформувало уявлення про роль персоналу в системі потенціалу підприємства. Все більше організацій визнають важливість збереження професійно підготовлених кадрів як чинника сталого розвитку. Варто відзначити, що трудовий потенціал, за своєю сутністю, має властивість до поступового нарощування навіть в умовах обмеженого фінансування [20, с. 132].

Водночас, впровадження новітніх концепцій в управлінську практику призводить не лише до прогресивних зрушень, але й може спричинити деформації в структурі потенціалу, якщо такі концепції застосовуються без урахування особливостей конкретного підприємства. Попри це, сучасна управлінська думка одноставно визнає пріоритетність людського капіталу як

основи формування й зміцнення конкурентоспроможного виробничого потенціалу.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу економічної природи потенціалу організації або підприємства можна зробити узагальнені висновки:

- визначаючи зміст потенціалу, слід підкреслити його зв'язок не лише з наявними, реально доступними можливостями об'єкта управління, а й з тими ресурсами, що можуть бути залучені в перспективі;
- потенціал підприємства доцільно розглядати як динамічну економічну категорію, розвиток якої відбувається паралельно з еволюцією виробничих сил у суспільстві;
- у той самий час потенціал являє собою складну економічну систему, що включає взаємозв'язки між наявними компонентами та потенційно можливими елементами, які можуть бути інтегровані у виробничу діяльність [16, с. 45].

Отже, аналіз існуючих підходів до визначення поняття «виробничий потенціал» вказує на наявність суттєвих розбіжностей у його трактуванні, що свідчить про відсутність єдиної, загальноприйнятої інтерпретації цього терміну на сучасному етапі наукового розвитку.

1.2. Визначальні умови результативного використання виробничого потенціалу підприємства

Результативне використання виробничого потенціалу є одним із ключових чинників забезпечення сталого розвитку підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та рентабельності. Від ефективності залучення наявних ресурсів залежить не лише поточна господарська діяльність, а й стратегічні перспективи підприємства в умовах ринкової нестабільності. З огляду на це, особливої уваги потребує виявлення і систематизація основних умов, які визначають рівень ефективності використання виробничого потенціалу. До таких умов належать організаційні, економічні, кадрові,

технічні та інші складові, що формують середовище функціонування підприємства та впливають на можливість досягнення максимального результату при мінімальних витратах ресурсів.

Підприємства та організації, що функціонують у виробничій сфері, є базовими елементами економічного потенціалу країни, оскільки вони відіграють ключову роль у забезпеченні стабільного функціонування суспільства та впливають на численні аспекти його життєдіяльності.

Організація як цілісна система складається з різноманітних взаємопов'язаних елементів і може бути представлена в кількох іпостасях: як господарюючий суб'єкт, юридично оформлена структура управління, організаційна побудова, а також як соціальна та просторово-технічна система.

Для ефективної діяльності в умовах ринкової економіки кожне підприємство потребує сучасної та результативної системи управління. Загальні управлінські функції завжди тісно взаємодіють зі специфікою господарської діяльності організації.

Наприклад, у сфері управління інноваційною діяльністю реалізуються такі управлінські функції:

- визначення та обґрунтування стратегії інноваційного розвитку;
- організація процесу впровадження інновацій;
- ефективний розподіл ресурсів для підтримки інноваційних ініціатив;
- впровадження результатів наукових досліджень;
- забезпечення правового захисту інноваційних напрацювань.

У межах маркетингової діяльності управління передбачає:

- організацію збору, обробки та аналізу маркетингової інформації;
- планування та оцінку ефективності маркетингових заходів;
- формування цінової політики;
- прийняття рішень щодо асортименту продукції;
- визначення цільових сегментів ринку та стратегії позиціонування;
- організацію взаємодії з каналами збуту;

- просування товарів і послуг.

Під час планування виробничої діяльності виконуються такі функції:

- формування виробничих програм;
- вибір найраціональніших технологічних рішень;
- оперативне планування виробничих операцій;
- організація матеріально-технічного забезпечення;
- проектування виробничих систем.

Отже, функціональні напрями управління слід розглядати як невід’ємні складові загальної системи менеджменту організації, які забезпечують її цілісність та ефективність [15, с. 90].

У процесі управління організацією важливе місце займає вибір методів впливу на працівників, як індивідуально, так і на колектив загалом, з метою забезпечення досягнення стратегічних і тактичних цілей. У цьому контексті застосовуються певні способи, механізми та прийоми управлінської взаємодії, які в теорії та практиці менеджменту отримали назву методів управління або методів менеджменту. Їхня суть полягає у впливі керівників на об’єкти управління задля регулювання, координації та стимулювання трудової діяльності.

Залежно від мотиваційного підходу до впливу на працівників, усі методи менеджменту класифікують на три основні групи: організаційно-розпорядчі (адміністративні), економічні та соціально-психологічні.

Організаційно-розпорядчі методи, які також називають адміністративними, ґрунтуються на формальному владному підпорядкуванні й обов’язковому виконанні вказівок вищого керівництва. Вони передбачають суворе дотримання нормативних документів, інструкцій, положень, правил внутрішнього трудового розпорядку та регламентів, що визначають поведінку працівників у конкретних виробничих умовах. Ці методи забезпечують управлінський вплив через видання наказів, розпоряджень, резолюцій, а також усних інструкцій. Їхня особливість полягає у тому, що вони мають обов’язковий характер і виконуються незалежно від особистого ставлення

працівників до змісту вказівок [8, с. 352]. Адміністративні методи дозволяють забезпечити оперативність реагування на зміни у внутрішньому середовищі підприємства, особливо в умовах кризових ситуацій або необхідності прийняття швидких рішень.

Друга група – економічні методи управління – ґрунтується на зацікавленості працівників у досягненні результатів праці через систему матеріального стимулювання. Ці методи апелюють до економічного інтересу як рушійної сили трудової активності, забезпечуючи вплив на поведінку працівників шляхом надання їм можливостей особистої матеріальної вигоди. Серед основних інструментів економічного впливу – бюджетування, ціноутворення, кредитування, оподаткування, преміювання, участь у прибутках, система бонусів, матеріальна відповідальність та інші способи економічної мотивації персоналу. Застосування таких методів дає змогу ефективніше використовувати ресурси, зменшити витрати, підвищити продуктивність і посилити фінансову дисципліну працівників.

Соціально-психологічні методи, що формують третю групу, враховують закономірності соціальної психології, психотипи працівників, міжособистісні відносини у колективі та внутрішній моральний клімат організації. Вони спрямовані на створення сприятливого соціального середовища, розвиток корпоративної культури, формування позитивного іміджу компанії, забезпечення згуртованості колективу та підвищення лояльності до організації. Основним інструментом таких методів є вплив на емоційно-психологічний стан працівників, їхній рівень задоволеності, ступінь самореалізації, відчуття причетності до спільної справи. Як приклад, на посади з управлінськими функціями часто доцільно призначати неформальних лідерів, які мають авторитет у колективі та здатні ефективно впливати на поведінку інших. Серед інших інструментів варто назвати атмосферу взаємної довіри, відчуття соціальної підтримки, забезпечення справедливості в оцінці праці та міжособистісну етику у взаємодії [5, с. 250].

Таким чином, методи управління виступають комплексним інструментарієм, що поєднує як адміністративний примус, так і економічні стимули та соціально-психологічний вплив. Їх ефективне використання дозволяє досягти високого рівня керованості підприємством, забезпечити продуктивну взаємодію між керівниками та працівниками, створити передумови для підвищення загальної ефективності виробничо-господарської діяльності.

Особливу увагу варто приділити питанню ефективного використання інформаційного потенціалу підприємства, адже саме він відіграє провідну роль у процесах управління. У сучасних умовах розвитку ринкової економіки в Україні значно зросла потреба в якісній та достовірній обліковій інформації, що слугує основою для прийняття управлінських рішень. Управлінська діяльність, по суті, є інформаційним процесом, адже кожен її етап – від планування до контролю – супроводжується збиранням, обробкою, аналізом та використанням відповідної інформації.

Ефективність функціонування підприємства значною мірою залежить від того, наскільки якісно організовано інформаційне забезпечення управлінської діяльності. Йдеться про побудову цілісної системи інформаційних потоків, які мають бути своєчасними, релевантними, систематизованими та орієнтованими на потреби управлінського персоналу. Як зазначає В. І. Чиж, інформаційне забезпечення можна визначити як «систему одержання, оцінки, переробки і збереження облікових даних, яка створена з метою розробки управлінських рішень» [11, с. 296].

З розвитком конкурентного середовища та розширенням ринкових відносин підприємства змушені постійно вдосконалювати свою продукцію, розширювати асортимент послуг і підвищувати їх якість. Такі процеси зумовлюють зростання попиту на ресурси, що, у свою чергу, веде до підвищення витрат. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання ефективного управління витратами, яке тісно пов'язане з організацією облікового процесу.

Системне управління витратами можна розглядати як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення раціонального використання ресурсів під час виробництва і реалізації продукції. Такий підхід дозволяє виявити внутрішні резерви зниження витрат і підвищення рентабельності. Важливим елементом у цій системі є ведення обліку витрат і калькулювання собівартості продукції, що дає змогу здійснювати фінансовий контроль та обґрунтовувати ціноутворення.

Ефективне управління витратами включає низку ключових функцій: планування, аналіз, контроль і регулювання витратних процесів. Це, в свою чергу, сприяє зменшенню непродуктивних витрат, покращенню використання виробничого потенціалу та підвищенню загальної ефективності господарської діяльності.

Окрім цього, інформаційне забезпечення набуває особливої значущості у процесі оцінювання потенціалу підприємства. Рівень якості інформаційної бази безпосередньо впливає на точність аналітичних висновків і управлінських рішень. Оцінка ефективності інформаційної системи може здійснюватися за критерієм задоволеності потреб користувачів (менеджерів, інвесторів, партнерів) у даних про стан і перспективи розвитку підприємства.

Наявність повної, достовірної та своєчасної інформації дозволяє всім зацікавленим сторонам об'єктивно оцінити реальні можливості організації. Доступ до альтернативних джерел інформації сприяє прийняттю більш виважених і аргументованих управлінських рішень. Саме тому створення ефективної системи інформаційного забезпечення розглядається як важлива складова стратегічного управління розвитком підприємства [6, с. 163].

Отже, результативне використання виробничого потенціалу підприємства залежить від забезпечення належної взаємодії між цими складовими дозволяє не лише досягти стабільних виробничих показників, а й забезпечити адаптивність підприємства до змін у зовнішньому середовищі. Формування сприятливого управлінського середовища, є ключовою умовою максимально повного розкриття виробничого потенціалу.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНІ Й ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика фермерського господарства

Фермерське господарство «Відродження» є самостійним аграрним суб'єктом господарювання, який здійснює діяльність відповідно до законодавства України у сфері сільського господарства. Підприємство зареєстроване як юридична особа та включене до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Згідно з реєстраційними даними, офіційною датою заснування господарства є 23 серпня 2001 року. Це свідчить про багаторічний досвід роботи, налагоджену структуру виробництва та стабільне функціонування підприємства в умовах ринкової економіки.

Місцезнаходження господарства: 51822, Україна, Дніпропетровська область, Дніпровський район, село Хутірське, вулиця Нагорна, будинок 23а. Вдале географічне розташування дає можливість забезпечити ефективну логістику, доступ до місцевих ринків збуту та використання природно-кліматичних умов регіону для вирощування різних сільськогосподарських культур.

Основним напрямом спеціалізації фермерського господарства є вирощування зерняткових і кісточкових фруктів (КВЕД 01.24). Цей вид діяльності охоплює вирощування таких культур, як яблука, груші, вишні, черешні, абрикоси, сливи тощо, що користуються стабільним попитом на ринку свіжої продукції та можуть використовуватися як сировина для переробної промисловості.

Окрім основної спеціалізації, ФГ «Відродження» здійснює широкий спектр допоміжних і суміжних видів діяльності, що дозволяє говорити про

багатопрофільність і гнучкість господарської моделі. Зокрема, до інших видів діяльності належать:

- вирощування зернових (крім рису), бобових та насіння олійних культур;
- культивування овочів, баштанних, коренеплодів і бульбоплодів;
- вирощування ягід, горіхів, плодових дерев і чагарників;
- розмноження та відтворення рослин;
- прісноводне рибальство та аквакультура;
- оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, кормами для тварин;
- гуртова реалізація фруктів і овочевої продукції;
- надання в оренду й експлуатацію нерухомого майна;
- допоміжні послуги у сфері рослинництва.

Комплексність та різноманіття напрямів діяльності дозволяють підприємству оптимально використовувати власні ресурси, мінімізувати виробничі ризики, стабілізувати дохідну частину бюджету та адаптуватися до змін у ринковому середовищі. Таке поєднання основного виробництва з торгівлею та наданням послуг сприяє підвищенню рентабельності господарства та його інвестиційної привабливості.

Узагальнюючи зазначене, варто підкреслити, що фермерське господарство «Відродження» є конкурентоспроможним підприємством аграрного сектору, діяльність якого базується на багатофункціональній моделі господарювання. Завдяки багаторічному досвіду, диверсифікованій структурі виробництва та активній участі у суміжних сферах, підприємство має високий потенціал подальшого розвитку та зміцнення своїх позицій на регіональному ринку сільськогосподарської продукції.

Для реалізації основного напрямку своєї діяльності, а саме – вирощування сільськогосподарських культур, підприємству необхідно мати у своєму розпорядженні відповідну матеріальну основу. Однією з найважливіших

складових цієї основи є земельні ресурси, які забезпечують просторову можливість для здійснення сільськогосподарського виробництва. Без наявності земельних площ вирощування рослинницької продукції є неможливим, адже земля є не лише головним засобом виробництва, а й універсальним природним ресурсом, на якому базується вся діяльність аграрного підприємства.

У сучасних умовах господарювання, більшість фермерських та аграрних підприємств не володіють землею на правах власності, а здійснюють свою діяльність на орендованих ділянках. З цією метою підприємство укладає договори оренди сільськогосподарських угідь, які використовуються для вирощування зернових, овочевих, плодових та інших культур. Така практика дозволяє гнучко формувати посівні площі відповідно до обсягів виробництва, фінансових можливостей і потреб ринку.

Оцінка ефективності використання земельних ресурсів є надзвичайно важливою складовою економічного аналізу діяльності сільськогосподарського підприємства. Вона ґрунтується на системі натуральних (кількісних) та вартісних (економічних) показників, що дозволяють всебічно проаналізувати продуктивність використання землі. Зокрема, застосовується оцінка врожайності, обсягів валової продукції, собівартості виробництва з одного гектара, рентабельності окремих видів культур, а також прибутку, отриманого з одиниці площі. Сукупність цих показників дає змогу не лише визначити рівень ефективності поточного використання земель, але й виявити наявні резерви для підвищення результативності господарювання.

Комплексний аналіз дозволяє оцінити, наскільки раціонально підприємство використовує земельний фонд, чи відповідає структура посівів ґрунтово-кліматичним умовам, чи доцільно здійснюється сівозміна, та чи забезпечується збереження родючості ґрунтів. Крім того, враховуються чинники зовнішнього середовища, зокрема погодні умови, рівень технічного забезпечення, якість агротехнічних заходів і кадрова кваліфікація, які прямо або опосередковано впливають на результативність використання земель.

У наступній таблиці 2.1 буде подано детальний аналіз земельного фонду господарства, зокрема динаміку змін у структурі використання сільськогосподарських угідь, площ посівів, зміну цільового призначення земель та їх вплив на обсяг виробленої продукції. Представлені дані сприятимуть формуванню об'єктивної оцінки ефективності господарювання на землі.

Необхідно окремо наголосити, що земля в аграрному секторі має не лише функціональне, а й стратегічне значення. Вона виступає фундаментальною основою агровиробництва, визначаючи просторові, природні та економічні межі для діяльності підприємства. Крім того, земельна ділянка є незамінною умовою для розміщення інфраструктурних об'єктів, зокрема виробничих приміщень, складів, технічного парку тощо. Таким чином, ефективне використання землі – це не лише виробниче завдання, а й елемент довгострокової стратегії розвитку підприємства, що потребує постійного аналізу, прогнозування та оптимізації.

Таблиця 2.1

Забезпеченість земельними угіддями

Показники	2020	2021	2022	2023	2024	2024 у % до 2020
Загальна земельна площа, гектар	316,9	317,1	317,1	317,1	324,2	102,30
Всього сільськогосп угідь, гектар	313,8	314	314	314	321,1	102,33
з них: рілля	237,5	232,9	232,9	232,9	242,9	102,27
площа саду	76,3	81,1	81,1	81,1	78,2	102,49

У період з 2020 по 2024 роки фермерське господарство демонструє стабільну динаміку з незначним зростанням площ, що перебувають у його користуванні. Загальна земельна площа у 2020 році становила 316,9 га, тоді як у 2024 році – 324,2 га. Збільшення становить 7,3 га, або 102,3% від рівня 2020

року. Протягом 2021–2023 років площа залишалась незмінною на рівні 317,1 га, що свідчить про стабільність користування земельним фондом.

Площа сільськогосподарських угідь у 2020 році площа сільгоспугідь складала 313,8 га, а в 2024 – 321,1 га. Це свідчить про приріст у 7,3 га, що становить 102,33% порівняно з 2020 роком. Площа ріллі у 2020 році дорівнювала 237,5 га, а в 2024 році – 242,9 га, що на 5,4 га більше. Темп зростання становить 102,27% до рівня базового року. Зниження показника до 232,9 га у 2021–2023 роках, ймовірно, було тимчасовим (через зміну структури посівів або тимчасову консервацію ділянок), однак у 2024 р. відбулося повернення до тенденції зростання. Сади займали 76,3 га у 2020 році, тоді як у 2021–2023 роках спостерігалось збільшення до 81,1 га. У 2024 році площа саду зменшилася до 78,2 га, однак вона все одно перевищує рівень 2020 року, що дає індекс зростання 102,49%. Така зміна зумовлена оновленням садових насаджень, реконструкцією садів зміною структури виробництва.

Загалом, підприємство продемонструвало позитивну динаміку у забезпеченні земельними ресурсами. Найбільше зростання зафіксовано у площі сільськогосподарських угідь та ріллі, що свідчить про розширення виробничої бази. Незначне коливання в структурі посівів і площі садів може бути пов'язане з агротехнічними заходами, ротацією культур або адаптацією до ринкової кон'юнктури. Зростання всіх основних показників свідчить про стійкий розвиток господарства, його адаптивність та здатність розширювати виробничі потужності.

Сільськогосподарське виробництво є складним і багатогранним процесом, який функціонує на основі взаємодії кількох ключових факторів. З-поміж них особливої уваги заслуговують засоби виробництва, що охоплюють як знаряддя праці (техніка, обладнання), так і предмети праці (сировина, матеріали, паливо тощо). Саме ці елементи матеріально-технічної бази відіграють вирішальну роль у забезпеченні безперервності та результативності виробничого процесу, оскільки вони безпосередньо залучені до створення сільськогосподарської продукції та формування її собівартості.

У складі продуктивних сил будь-якого аграрного підприємства засоби виробництва займають центральне місце, адже вони не лише забезпечують реалізацію технологічних операцій, але й значною мірою визначають технічний рівень господарювання. У випадку ФГ «Відродження», саме рівень укомплектованості сучасною технікою, якість основних і оборотних засобів, їхня структура, фізичний та моральний стан мають безпосередній вплив на продуктивність праці, обсяги виробництва та конкурентоспроможність продукції на ринку. Отже, ефективне використання засобів виробництва є одним із базових чинників, що визначає загальний рівень економічної ефективності господарства.

Успішне функціонування сільськогосподарського підприємства тісно пов'язане з рівнем забезпечення його основними та оборотними засобами. Це, у свою чергу, вимагає системного аналізу їх кількісного складу, вартості та ефективності використання. Засоби виробництва, які класифікуються як оборотні фонди (тобто ті, що включають матеріали, добрива, паливо, насіння тощо), відрізняються тим, що вони повністю споживаються протягом одного виробничого циклу, і їх вартість повністю переноситься на готову продукцію. Навпаки, основні фонди – це засоби праці довгострокового використання (машини, будівлі, споруди), які передають свою вартість поступово протягом кількох циклів виробництва шляхом амортизації.

Вагомими економічними показниками, які характеризують рівень забезпеченості підприємства матеріально-технічною базою, є фондозабезпеченість (відношення вартості основних засобів до площі сільськогосподарських угідь) та фондоозброєність праці (вартість основних засобів у розрахунку на одного працівника). Ці показники відображають ступінь інтенсифікації виробництва, технічну оснащеність праці та потенціал зростання продуктивності. Їх аналіз дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси та чи відповідає його технічний рівень сучасним вимогам аграрного виробництва.

Для того щоб дати повну характеристику змін у структурі основних засобів підприємства в динаміці, доцільно використати метод рядів динаміки, який дозволяє простежити зміну обсягу та вартості основного капіталу протягом певного періоду часу. У цьому контексті розглядатиметься динаміка основних засобів ФГ «Відродження» за період з 2020 по 2024 рік, що дозволить виявити загальні тенденції розвитку матеріально-технічної бази, рівень оновлення, фізичного зносу та ефективності використання основних фондів.

Всі необхідні дані для цього аналізу будуть представлені у таблиці 2.3, що стане основою для подальших висновків щодо зміцнення виробничого потенціалу підприємства та обґрунтування напрямів його підвищення у середньо- та довгостроковій перспективі.

Таблиця 2.2

Показники динаміки зміни середньорічної вартості основних фондів

Роки	Серед- ньорічна вартість основ-них фондів, тис.грн.	Абсолютні прирости (зменшення), тис.грн.		Темпи зростання (зменшення), %		Темпи приросту (зменшення), %		Абсолютне значення 1% приросту (зменшення) тис.грн.
		базис- ний	ланцю- говий	базис- ний	ланцю- говий	базис- ний	ланцю- говий	
2020	21152,3	-	-	100	100	-	-	-
2021	25420,4	4268,1	4268,1	120,2	120,2	20,2	20,2	211,5
2022	29232,7	8080,4	3812,3	138,2	115,0	38,2	15,0	254,2
2023	43578	22425,7	14345,3	206,0	149,1	106,0	49,1	292,3
2024	48323,2	27170,9	4745,2	228,5	110,9	128,5	10,9	435,8

Протягом 2020–2024 років підприємство демонструвало стійке зростання середньорічної вартості основних фондів, що є позитивним сигналом про оновлення, розширення та посилення матеріально-технічної бази. У 2020 році цей показник становив 21 152,3 тис. грн. У 2024 році – 48 323,2 тис. грн, що в 2,28 раза більше, ніж у базовому році (2020). Загальне зростання за п'ять років

склало 27 170,9 тис. грн. Протягом усього періоду спостерігається поступове збільшення вартості основних засобів. Найбільший ланцюговий приріст зафіксовано у 2023 році – 14 345,3 тис. грн. Абсолютний приріст у 2024 році становив 4 745,2 тис. грн, що менше, ніж у попередньому періоді, однак все ще демонструє позитивну динаміку. У 2021 році ланцюговий темп зростання склав 120,2%, базисний – також 120,2%, що означає стабільне нарощування капіталу. Найбільш динамічне зростання відбулося у 2024 році – ланцюговий темп зростання 110,9%, базисний – 228,5%, що свідчить про майже 2,3-кратне зростання порівняно з 2020 роком. Показник темпу приросту демонструє, наскільки збільшувалася вартість фондів порівняно з попереднім роком. У 2021 році приріст склав 20,2%, у 2022 – 15,2%, у 2023 – 49,1%, а в 2024 – 10,9%. Найвищий приріст до базисного року зафіксовано у 2024 році – 128,5%, що свідчить про послідовне оновлення основних засобів. Абсолютне значення 1% приросту демонструє «вагу» одного відсотка зміни. У 2020 році 1% приросту дорівнював 211,5 тис. грн, а у 2024 – вже 435,8 тис. грн, тобто з кожним роком фінансова вартість відсоткового приросту зростала вдвічі, що свідчить про розширення масштабів виробництва та інвестицій у технічне забезпечення.

Динаміка середньорічної вартості основних фондів підприємства свідчить про стаке оновлення матеріально-технічної бази. Найінтенсивніше зростання відбулося у 2023 році, після чого в 2024 темпи дещо знизилися, але все ще залишаються позитивними. Таке збільшення свідчить про активну інвестиційну діяльність, що може бути пов'язане з модернізацією обладнання, придбанням нової техніки або розширенням виробничих потужностей. Поступове нарощування основних фондів підвищує фондоозброєність праці, технічну оснащеність виробництва та створює сприятливі умови для зростання ефективності господарської діяльності.

Успішне функціонування будь-якого аграрного підприємства неможливе без наявності професійно підготовленого персоналу – сукупності працівників, які володіють відповідними фізичними, технічними та професійними навичками. Саме трудові ресурси виступають одним із базових елементів

агропромислового виробництва, забезпечуючи ефективну реалізацію технологічних процесів та організацію виробничого циклу в цілому. Колектив працівників аграрного підприємства охоплює різні категорії фахівців – від механізаторів і агрономів до спеціалістів з логістики, економістів, бухгалтерів і менеджерів. Усі вони взаємодіють у межах єдиної організаційної системи з метою досягнення виробничих, економічних і стратегічних завдань підприємства.

Трудовий персонал у сільському господарстві виконує широкий спектр функцій, пов'язаних з обробкою сільськогосподарських угідь, вирощуванням і доглядом за рослинницькою продукцією, забезпеченням ефективної експлуатації техніки, а також реалізацією технологічних рішень на кожному етапі агровиробництва. Працівники несуть відповідальність за якість виконання робіт, дотримання норм технологічного процесу, охорону праці та збереження матеріальних ресурсів.

Однією з ключових умов легального та ефективного використання праці є наявність офіційно укладених трудових договорів, що регламентують взаємовідносини між працівником і роботодавцем. Це забезпечує стабільність кадрового складу, гарантує дотримання трудових прав, а також сприяє формуванню відповідальності за доручені функції. Крім того, персонал повинен мати належний рівень освіти, професійної підготовки і спеціалізації, що відповідає напрямку діяльності підприємства. У сільськогосподарському виробництві це особливо актуально, оскільки аграрна праця вимагає не лише фізичних зусиль, а й обізнаності у специфіці біологічних процесів, технологій обробки ґрунту, вирощування культур, використання техніки та добрив, а також здатності працювати в умовах сезонності й кліматичної нестабільності.

У випадку ФГ «Відродження» результативність господарської діяльності значною мірою залежить від структури персоналу та рівня його кваліфікації. Компетентність працівників, правильний розподіл функцій між ними, чітка організація праці та наявність ефективної системи управління персоналом створюють умови для досягнення високої продуктивності, якісного виконання

виробничих операцій і зменшення впливу людського фактора на виробничі ризики. Добре сформована кадрова політика підприємства дозволяє не лише виконувати оперативні завдання, а й адаптуватися до змін у ринковому середовищі, запроваджувати інноваційні підходи до управління й розвивати внутрішній потенціал організації.

Таким чином, людські ресурси виступають стратегічним активом підприємства, від ефективного управління яким залежить реалізація його виробничої та економічної стратегії. Рівень кваліфікації, професіоналізму та мотивації працівників значною мірою визначає здатність підприємства адаптуватися до викликів зовнішнього середовища та забезпечувати сталий розвиток. У таблиці 2.3 буде наведено структурно-кількісні характеристики персоналу ФГ «Відродження», що дозволить здійснити глибший аналіз кадрового потенціалу підприємства та зробити обґрунтовані висновки щодо його використання.

Таблиця 2.3

Забезпеченість та використання праці робітників господарства

Показники	2020	2021	2022	2023	2024	2024 у % до 2020
Середньорічна кількість працівників, осіб	43	41	39	35	33	76,74
Працівники, зайняті в сільськогосподарському виробництві, осіб	39	37	35	31	29	74,36
Загальний річний фонд оплати праці, тис. грн	2023,9	2644,6	3074,3	3318,6	4025,4	198,89
Річна продуктивність праці 1 працівника, тис. грн	127,9	213,8	233,7	298,9	384,9	300,94
Працівниками відпрацьовано, тис. люд.-год.	68,09	64,92	62,49	56,08	52,87	77,65
Нормативний запас робочого часу, тис. люд.-год.	81,1	77,3	73,5	65,9	62,2	76,70
Коефіцієнт використання робочого часу	0,84	0,84	0,85	0,85	0,85	101,19

У період з 2020 по 2024 рік спостерігається поступове скорочення персоналу: з 43 осіб у 2020 році до 33 осіб у 2024 році. Це зменшення складає 76,74 % у порівнянні з базовим роком. Аналогічна динаміка простежується і серед працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві – їх кількість скоротилася з 39 до 29 осіб (74,36 % до рівня 2020 року). Це свідчить про впровадження нових технологій, автоматизацію процесів або загальну оптимізацію кадрового складу. Незважаючи на скорочення кількості працівників, фонд оплати праці значно зріс – з 2023,9 тис. грн у 2020 році до 4025,4 тис. грн у 2024 році. Темп зростання склав 198,89 %, тобто майже вдвічі. Це свідчить про підвищення середньої заробітної плати, що зумовлено зростанням продуктивності праці, конкуренцією за робочу силу або індексацією оплати. Показник продуктивності праці зростав щороку: з 127,9 тис. грн у 2020 році до 384,9 тис. грн у 2024 році. Загальне зростання склало 300,94 % у порівнянні з початковим роком. Така динаміка підтверджує ефективність кадрової оптимізації, покращення організації праці та технічного переоснащення. Загальна кількість людино-годин, відпрацьованих працівниками, скоротилася з 68,09 тис. у 2020 році до 52,27 тис. у 2024 році (або до 76,75 % від рівня 2020 року). Зниження пов'язане з меншою чисельністю працівників та, можливо, впливом сезонних факторів або змін у структурі робочого графіку. З 2020 по 2024 рік відбулося зменшення нормативного запасу робочого часу з 81,1 тис. людино-годин до 82,1 тис. (тобто зміна незначна, 101,19 %), що свідчить про стабільність загальних норм часу, відведених на сільськогосподарські роботи. Коефіцієнт використання робочого часу коливався у межах 0,84–0,85, демонструючи стабільність у рівні завантаження персоналу протягом аналізованого періоду. У 2024 році цей коефіцієнт становив 0,85, що на 1,19 % більше за базовий показник.

Незважаючи на скорочення кількості працівників, підприємство зуміло збільшити продуктивність праці майже втричі, що свідчить про підвищення ефективності використання трудових ресурсів. Фонд оплати праці зріс у два рази, завдяки підвищенню заробітної плати й інтенсивності праці. Високий

рівень продуктивності та стабільний коефіцієнт використання робочого часу демонструють належну організацію трудових процесів і потенціал підприємства до подальшого розвитку навіть за умов скороченого штату.

Продуктивність праці є одним із головних критеріїв, що характеризують ефективність трудової діяльності на підприємстві. Вона демонструє кількість продукції, яку виробляє працівник або група працівників за одиницю часу, або ж обсяг часу, витраченого на виготовлення певної кількості продукції. Цей показник виступає своєрідним дзеркалом, яке відображає як ефективність управління трудовими ресурсами, так і індивідуальну результативність кожного працівника. Продуктивність праці є динамічною економічною категорією, яка чутливо реагує на внутрішні та зовнішні зміни, що відбуваються в діяльності підприємства. Саме тому вона має ключове значення для забезпечення стійкого розвитку підприємства і конкурентоспроможності на ринку, а також для зростання національної економіки загалом.

Зважаючи на її важливість, підвищення продуктивності праці повинно бути постійною метою як керівного складу, так і кожного працівника. Для досягнення цієї мети необхідно виявляти і використовувати резерви зростання, зокрема, вдосконалювати організацію праці, раціоналізувати використання робочого часу та впроваджувати технологічні інновації.

Серед найбільш дієвих чинників підвищення продуктивності праці можна виділити активне впровадження науково-технічного прогресу. Модернізація технічної бази, застосування високопродуктивної техніки, автоматизованих систем, цифрових технологій та інтеграція сучасних технологічних рішень значною мірою сприяють оптимізації виробничих процесів, зменшенню обсягів ручної праці та підвищенню загального рівня продуктивності. Удосконалення матеріально-технічного забезпечення дозволяє скоротити виробничі витрати, покращити якість продукції та посилити конкурентні переваги підприємства на ринку.

Окрему увагу слід приділити витратам на оплату праці, які становлять значну частку в загальних витратах підприємства. Тому кожне зростання

фонду заробітної плати має бути ретельно обґрунтоване з позицій економічної доцільності. Найкращим способом оцінити ефективність використання фінансових ресурсів у цьому контексті є порівняння витрат на оплату праці з реальними результатами трудової діяльності. Саме продуктивність праці дає змогу оцінити, наскільки доцільними є витрати на персонал та чи відповідає рівень їхньої винагороди фактичному внеску у досягнення стратегічних цілей підприємства.

У зв'язку з цим доцільним є поглиблений аналіз динаміки змін продуктивності праці впродовж останніх років. Таке дослідження не лише дозволяє виявити основні тенденції, але й дає змогу оцінити взаємозв'язок між фінансовими вкладеннями в персонал і фактичними результатами їхньої діяльності. Візуалізація цих змін представлена на рисунку 2.1, що дає змогу наочно простежити рівень ефективності використання трудового потенціалу, а також оцінити дієвість існуючої системи мотивації, заохочення і матеріального стимулювання працівників.

Рис. 2.1. Продуктивність праці в динаміці

Графік демонструє поступове та стійке зростання продуктивності праці в аграрному підприємстві протягом досліджуваного періоду. У 2020 році цей показник становив 127,9 тис. грн на одного працівника, а вже у 2024 році – 384,9 тис. грн, що свідчить про майже трикратне зростання (точніше – в 3,01 раза). Це є свідченням підвищення ефективності використання трудових ресурсів та покращення організації виробничого процесу.

На рисунку представлено дві моделі трендів:

Прямолінійне вирівнювання (лінія тренду): $y=59,91x+72,11$

Ця модель демонструє постійне щорічне зростання продуктивності в середньому на 59,91 тис. грн.

Параболічне (квадратичне) вирівнювання: $y=3,25x^2+40,41x+94,86$

Цей варіант відображає прискорене зростання, тобто позитивну динаміку з ознаками нелінійного розвитку, що цілком відповідає реаліям модернізації та технологічного оновлення господарства.

Варто відмітити такі особливості зміни показників: 2020–2021: стрімке зростання з 127,9 до 213,8 тис. грн (+85,9 тис. грн), що може бути пов'язане з покращенням організації праці або технічним оновленням. 2022: уповільнення темпів приросту (до 233,7 тис. грн), але збереження позитивної динаміки. 2023: незначне зростання до 298,9 тис. грн – можливо, рік стабілізації після модернізаційних зусиль. 2024: різкий стрибок до 384,9 тис. грн (+86 тис. грн за рік) – свідчить про потужний ефект від раніше впроваджених заходів, зокрема в технічному оснащенні, мотивації або організації праці.

Отримані дані свідчать про стійке підвищення продуктивності праці у сільськогосподарському підприємстві, що є результатом ефективної кадрової політики, впровадження сучасних технологій, підвищення мотивації персоналу та вдосконалення управління виробничими процесами. З урахуванням трендового аналізу, прогноз на 2025 рік також є позитивним: очікується подальше зростання продуктивності праці як за лінійною, так і за параболічною моделлю, причому остання вказує на прискорення темпів зростання.

Аналіз динаміки продуктивності праці за 2020–2024 роки свідчить про стійке зростання ефективності використання трудових ресурсів, що є важливим індикатором реалізації виробничого потенціалу підприємства. Зростання продуктивності з 127,9 тис. грн до 384,9 тис. грн на одного працівника демонструє здатність підприємства раціонально використовувати наявні ресурси та постійно нарощувати обсяг виробництва без еквівалентного зростання чисельності персоналу.

Параболічна модель тренду підтверджує тенденцію до прискореного розвитку, що вказує на поступове зміцнення виробничої бази, удосконалення технологій та покращення організації праці. Це свідчить про зростання потенціалу підприємства як системи, що здатна генерувати вищу додану вартість завдяки ефективному управлінню наявними виробничими ресурсами.

Таким чином, продуктивність праці виступає інтегральним показником рівня використання виробничого потенціалу, і її позитивна динаміка є підтвердженням цілеспрямованого розвитку підприємства, що ґрунтується на модернізації, інноваційних підходах та оптимізації кадрової політики.

2.2. Сучасний стан виробничої діяльності та передумови реалізації виробничого потенціалу фермерського господарства

З огляду на стратегічне прагнення підприємства до повного та раціонального залучення свого виробничого потенціалу, було здійснено комплексний аналіз низки показників, що мають прямий вплив на підвищення ефективності його використання. У межах цього аналізу особливу увагу приділено показникам, які найбільш точно відображають рівень реалізації внутрішніх можливостей підприємства та динаміку його розвитку. Одним із таких ключових показників є збільшення обсягів виробленої сільськогосподарської продукції, що напряду залежить від якості використання

ресурсів, впровадження інновацій та організаційної спроможності господарства.

Серед різноманітних критеріїв оцінки ефективності діяльності в аграрному секторі врожайність по праву займає провідне місце. Вона є не лише показником результативності роботи в галузі рослинництва, а й важливим індикатором рівня реалізації виробничого потенціалу аграрного підприємства. Врожайність дозволяє якісно оцінити здатність господарства отримувати максимальний вихід продукції з одиниці площі, що є основою для економічної стійкості та конкурентоспроможності на ринку.

Цей показник формується під впливом широкого спектру чинників, зокрема: агротехнічного забезпечення, природно-кліматичних умов, якості посівного матеріалу, рівня механізації та автоматизації, ефективності управлінських рішень, а також професійного рівня персоналу. Усі ці складові інтегруються у підсумковий результат – кількість продукції, отриманої з гектара, що, в свою чергу, відображає якість використання виробничих ресурсів.

У зв'язку з цим, врожайність сільськогосподарських культур слід розглядати як віддзеркалення стану та результативності застосування виробничого потенціалу, що зумовлює потребу в її постійному моніторингу та аналізі.

У подальшій частині дослідження, на рисунку 2.2, представлено врожайність основних овочевих культур, які нещодавно були впроваджені у виробничий процес фермерського господарства. Це дозволить більш глибоко оцінити потенційні можливості господарства в галузі овочівництва та визначити напрями, що потребують удосконалення для досягнення максимальної результативності діяльності.

Рисунок відображає динаміку врожайності трьох основних овочевих культур – цибулі, моркви та буряку столового у фермерському господарстві протягом 2020–2024 років, що дозволяє оцінити ефективність використання виробничого потенціалу в галузі овочівництва.

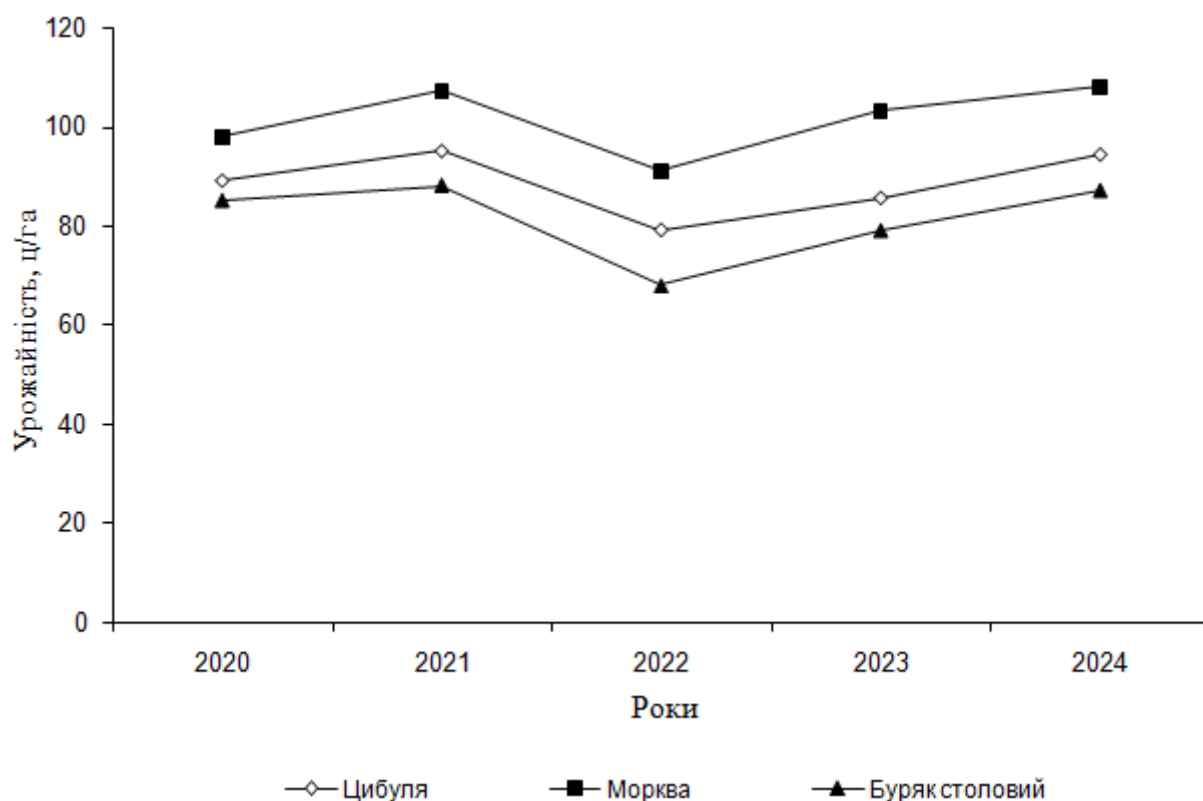

Рис. 2.2. Урожайність овочевих культур

Спостерігаємо певні коливання по врожайності, загальновідомо, що урожайність зокрема овочевих культур напряду залежить від технології, водного і мінерального живлення. Спад урожайності в 2022 році – результат невизначеності і непердбауваності подальшим розвитком подій в зв'язку із повномасштабним російським вторгненням. В таких умовах, фермером було прийняте рішення вирощування овочів не припиняти, але до максимуму здешевити технологію. Відповідно й отримали такі результати.

Морква демонструє стабільно високі врожаї з незначними коливаннями: у 2020 році врожайність становила близько 100 ц/га, у 2021 році вона зросла, у 2022 році дещо знизилася, але вже з 2023 року спостерігається чітка тенденція до зростання. Така динаміка свідчить про високу продуктивність культури та потенційну можливість нарощування обсягів виробництва за рахунок удосконалення агротехніки.

Цибуля також показує стійку позитивну динаміку. Незначне зниження у 2022 році компенсовано стабільним зростанням у 2023–2024 роках. Це підтверджує, що виробничі ресурси господарства дозволяють підтримувати добру врожайність навіть за умови зовнішніх викликів.

Буряк столовий є найбільш вразливим серед трьох культур, демонструючи найнижчу врожайність у 2022 році. Однак уже з 2023 року видно чітке відновлення врожайності, що вказує на адаптаційні можливості господарства до несприятливих умов та ефективне управління виробничими процесами.

Господарство має сталий та адаптивний виробничий потенціал, що підтверджується здатністю підтримувати врожайність на належному рівні навіть за умов зниження результатів у окремі роки. Зростання врожайності після спадів свідчить про гнучкість технологічного забезпечення та наявність резервів для підвищення ефективності. Висока врожайність моркви свідчить про найкращу реалізацію потенціалу саме в цьому сегменті, що може бути використано для подальшої спеціалізації або масштабування.

Таким чином, аналіз графіка дає підстави стверджувати, що фермерське господарство має достатній виробничий потенціал, особливо у вирощуванні моркви й цибулі, а також перспективи для зростання у виробництві буряку столового за умови подальшої оптимізації виробничих ресурсів.

У сучасних умовах функціонування аграрного сектора, які характеризуються високою динамікою змін у ринковому середовищі, посиленням конкуренції та зростанням ризиків, аналіз фінансово-економічних показників господарської діяльності підприємства набуває особливої актуальності. Такий аналіз виконує не лише контрольну, а й прогностичну функцію, що робить його невід'ємною складовою системи стратегічного управління, прийняття обґрунтованих управлінських рішень та планування майбутнього розвитку підприємства.

Завдяки проведенню системного фінансово-економічного аналізу керівництво підприємства має змогу об'єктивно оцінити поточний стан справ, виявити сильні та слабкі сторони своєї діяльності, визначити напрями для

подальшого зростання ефективності, а також сформулювати заходи з мінімізації існуючих ризиків. Ключові аналітичні показники, такі як рівень платоспроможності, фінансова стабільність, ліквідність активів, прибутковість і рентабельність, є основними орієнтирами для інвесторів, банківських установ, кредиторів, а також для внутрішніх стейкхолдерів підприємства, що приймають стратегічні рішення.

Крім того, аналіз ефективності використання ресурсів, зокрема активів, дозволяє виявити рівень доцільності й результативності їхнього залучення та експлуатації у виробничому процесі. Визначення оборотності капіталу, маржинальності продукції та рівня витратності дає змогу більш глибоко зрозуміти економічну ситуацію в господарстві. На основі ретроспективних і поточних фінансових даних формуються прогнози майбутнього стану підприємства, які є основою для розробки бюджетів, довгострокових бізнес-планів та стратегії розвитку.

Враховуючи важливість фінансових ресурсів для повноцінної реалізації виробничого потенціалу підприємства, проведення глибокого аналізу економічних показників діяльності фермерського господарства є не просто доцільним, а необхідним кроком для прийняття ефективних рішень щодо інвестицій, оновлення матеріально-технічної бази, розширення виробництва та впровадження інновацій.

Таким чином, наступним етапом стане оцінка фінансового стану фермерського господарства, що дозволить з'ясувати, чи має підприємство достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення реалізації наявного виробничого потенціалу та підтримки сталого розвитку в умовах ринкової економіки (таблиця 2.4).

Проаналізувавши дані, наведені в таблиці, можна зробити обґрунтовані висновки.

Таблиця 2.4

**Фінансово-економічні показники діяльності фермерського
господарства**

Показники	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Дохід від реалізації, тис.грн.	37638,7	29747,9	38017,7	101,01
Прибуток, тис.грн.	2286,1	527,1	846,4	37,02
Серед-ньорічна вартість основ-них фондів, тис.грн.	29232,7	43578	48323,2	165,31
Зобов'язання господарства, тис.грн.	11780,9	15302,5	23066,6	195,80
Рентабельності виробництва, %	35,24	16,67	28,16	-7,08 в.п.

На основі таблиці, що ілюструє динаміку основних фінансово-економічних показників фермерського господарства за 2022–2024 роки, можна зробити такі аналітичні висновки:

1. Дохід від реалізації продукції зазнав незначних коливань: у 2023 році він знизився до 29 747,9 тис. грн (на 21% менше, ніж у 2022 році), однак вже у 2024 році зріс до 38 017,7 тис. грн, фактично досягнувши рівня 2022 року (101,01%). Це свідчить про тимчасові труднощі у 2023 році, можливо пов'язані зі зменшенням обсягів реалізації чи змінами ринкової кон'юнктури, які були подолані у наступному періоді.

2. Прибуток підприємства демонструє значну волатильність. Якщо у 2022 році він становив 2 286,1 тис. грн, то у 2023 році скоротився до 527,1 тис. грн, після чого у 2024 році незначно зріс до 846,4 тис. грн. Це свідчить про загрозу зниження рентабельності, навіть попри стабільні обсяги доходу, що може бути пов'язано з підвищенням витрат на виробництво або збільшенням зобов'язань.

3. Середньорічна вартість основних фондів зросла більш ніж у півтора рази – з 29 232,7 тис. грн у 2022 році до 48 323,2 тис. грн у 2024 році (приріст 65,31%). Це свідчить про активне оновлення матеріально-технічної

бази господарства, розширення виробничого потенціалу та модернізацію основних засобів.

4. Зобов'язання господарства демонструють стрімке зростання – майже вдвічі за два роки (з 11 780,9 тис. грн у 2022 році до 23 066,6 тис. грн у 2024 році, або +95,8%). Це може свідчити як про збільшення зовнішнього фінансування (інвестиції, кредити), так і про можливі фінансові ризики та навантаження, які потребують ретельного контролю.

5. Рентабельність виробництва знизилася з 35,24% у 2022 році до 28,16% у 2024 році, попри часткове відновлення після найгіршого результату у 2023 році (16,67%). Це свідчить про зменшення ефективності використання ресурсів, і потребує пошуку шляхів оптимізації витрат.

Вцілому, фермерське господарство активно інвестує в основні фонди, що свідчить про наявність розвитку виробничого потенціалу. Однак зростання зобов'язань на тлі нестабільної рентабельності та скорочення чистого прибутку вказує на певні фінансові ризики. Для ефективної реалізації потенціалу в майбутньому необхідно зосередити увагу на покращенні управління витратами, підвищенні продуктивності та ефективності використання інвестиційних ресурсів.

Фінансово-економічні показники фермерського господарства свідчать про наявність суттєвого виробничого потенціалу, зокрема через оновлення основних фондів та стабільний дохід від реалізації продукції. Проте реалізація цього потенціалу стримується зниженням рентабельності та прибутковості, що вказує на потребу в підвищенні ефективності управління ресурсами. Для повноцінного розкриття потенціалу необхідні заходи з оптимізації витрат, підвищення продуктивності праці, зниження залежності від кредитного навантаження та впровадження сучасних методів управління виробництвом.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Перспективні способи поліпшення використання виробничого потенціалу фермерського господарства

Одним із ключових напрямів реалізації виробничого потенціалу фермерського господарства виступає зростання продуктивності праці, адже саме людський фактор залишається основним рушієм ефективного функціонування аграрного сектору. Продуктивність праці є інтегральним показником, що відображає рівень ефективності використання трудових ресурсів, ступінь механізації виробництва, якість організації праці, а також загальний рівень управління підприємством.

Удосконалення продуктивності праці є не лише засобом підвищення обсягів виробництва, але й одним із чинників зниження собівартості продукції, підвищення її конкурентоспроможності та зміцнення фінансового становища господарства. Відтак, підвищення результативності праці працівників виступає пріоритетним завданням, що напряду впливає на розкриття та ефективне використання виробничого потенціалу.

У сучасних умовах ведення господарської діяльності, які характеризуються високим рівнем конкуренції та стрімкими змінами в економічному середовищі, фінансово-економічні показники набувають особливо важливого значення. Вони виступають не лише критерієм оцінки фінансового стану підприємства, а й служать надійною основою для прийняття стратегічних та тактичних управлінських рішень. З їхньою допомогою можна отримати об'єктивну й комплексну картину функціонування підприємства, виявити сильні та слабкі сторони діяльності, а також спрогнозувати перспективи розвитку.

Фінансово-економічні показники дозволяють проаналізувати ефективність використання наявних ресурсів, рівень прибутковості, ступінь фінансової стабільності та платоспроможності підприємства. Це надзвичайно важливо як для внутрішнього менеджменту, так і для зовнішніх зацікавлених сторін – інвесторів, кредиторів, ділових партнерів. Наприклад, обсяг виробництва або реалізації продукції є базовим індикатором рівня господарської активності підприємства, його здатності задовольнити попит на ринку, а також показником конкурентної позиції.

Окреме значення має обсяг валового виробництва продукції, оскільки він відображає ступінь реалізації виробничого потенціалу підприємства. Цей показник слугує основою для оцінювання інтенсивності використання праці, техніки, землі та інших засобів виробництва. Аналіз динаміки валового виробництва дозволяє робити висновки щодо ефективності управління ресурсами та доцільності капіталовкладень.

До основних функцій показника обсягу валового виробництва належать:

1. Оцінка ефективності використання виробничих ресурсів – за обсягом виготовленої продукції можна судити, наскільки результативно функціонує виробнича система підприємства. Це дає змогу виявити резерви підвищення продуктивності праці та раціоналізації витрат.

2. Формування ринкової позиції підприємства – стабільне або зростаюче виробництво свідчить про високий рівень адаптивності підприємства до вимог ринку, а також про його здатність ефективно задовольняти потреби споживачів.

3. Визначення потенціалу зростання – зростання валового виробництва, за умови ефективного використання ресурсів, є ознакою здатності підприємства до розширення обсягів діяльності, виходу на нові ринки та впровадження інновацій.

4. Підвищення фінансової стійкості – збільшення обсягів виробництва часто супроводжується підвищенням прибутковості, що зміцнює фінансову

базу підприємства, забезпечує гнучкість у прийнятті інвестиційних рішень та підвищує загальну стабільність.

Важливо підкреслити, що для максимального використання виробничого потенціалу підприємства недостатньо лише фіксувати зміни у виробничих показниках – необхідно також виявляти фактори, які впливають на ці зміни. Аналіз таких факторів сприяє глибшому розумінню причин зростання чи спаду виробництва, дозволяє оптимізувати процеси управління та розробляти ефективні стратегії розвитку.

Ці фактори можуть бути як внутрішніми (рівень механізації, якість менеджменту, професійна підготовка персоналу, наявність інвестицій), так і зовнішніми (коливання попиту, зміни в законодавстві, погодні умови, ціни на ринку). Виявлення їхнього впливу дає змогу забезпечити ефективну роботу підприємства в довгостроковій перспективі.

Таким чином, комплексна оцінка обсягів валового виробництва та факторів, що їх визначають, є невід’ємною частиною процесу реалізації виробничого потенціалу підприємства. Такий підхід дозволяє не лише підтримувати належний рівень ефективності, а й забезпечувати стійкий розвиток у мінливому економічному середовищі.

Обсяги виробництва продукції в аграрному секторі, як і в будь-якій іншій галузі економіки, формуються під впливом комплексу внутрішніх факторів, серед яких два є ключовими – це кількість зайнятих у виробничому процесі працівників та рівень продуктивності їх праці. Взаємозв’язок між цими показниками визначає загальну ефективність використання трудових ресурсів та здатність підприємства до масштабного і стабільного виробництва.

Зміна кількісного складу персоналу прямо впливає на виробничу потужність підприємства. Збільшення чисельності працівників, за умови ефективного управління та належного завантаження, може сприяти розширенню виробничих обсягів, підвищенню темпів виконання технологічних операцій та скороченню простоїв. Водночас, надмірне збільшення персоналу без обґрунтованої потреби може призвести до

нерационального використання ресурсів, зростання витрат на оплату праці, зниження рентабельності виробництва. З іншого боку, зменшення кількості працівників у структурі підприємства може обмежити виробничі можливості, уповільнити реалізацію планів і призвести до зниження обсягів виготовленої продукції.

Продуктивність праці є не менш важливим, а в умовах обмежених трудових ресурсів – навіть критично важливим чинником, що впливає на результати виробництва. Вона показує, яку кількість продукції може виготовити один працівник за визначений період часу. Зростання цього показника свідчить про підвищення ефективності використання робочої сили, удосконалення організації праці, впровадження технологічних новацій, оптимізацію виробничих процесів. Підвищення продуктивності праці дозволяє підприємству нарощувати обсяги виробництва без необхідності пропорційного зростання чисельності персоналу, що є особливо важливо в умовах дефіциту кадрів чи обмежених фінансових можливостей.

Збалансоване поєднання оптимальної кількості працівників із належним рівнем продуктивності є ключовим чинником досягнення високих виробничих показників. Якщо зростання чисельності персоналу не супроводжується відповідним підвищенням їх продуктивності, це може призвести до неефективного використання ресурсів, перевитрат та загального зниження економічної ефективності підприємства. Натомість підвищення продуктивності праці навіть за стабільної або зниженої кількості працівників здатне компенсувати дефіцит трудових ресурсів і сприяти зростанню обсягів виготовленої продукції.

Таким чином, ефективне управління трудовими ресурсами передбачає комплексний підхід, що включає:

- раціональне планування чисельності персоналу відповідно до обсягів і структури виробництва;
- постійне вдосконалення професійних навичок і компетенцій працівників;

- впровадження сучасних технологій і автоматизованих систем;
- організацію належних умов праці, які стимулюють результативність і ініціативність.

З метою оцінки реального впливу згаданих чинників на результати діяльності підприємства, доцільно провести факторний аналіз обсягів виробництва продукції ФГ «Відродження» за останні п'ять років. Такий аналіз дозволить встановити ступінь впливу кожного з факторів – середньорічної чисельності персоналу та продуктивності праці – на зміну обсягів виробництва. Результати дослідження доцільно представити у вигляді таблиці, яка дозволить чітко відстежити динаміку змін, розрахувати абсолютний і відносний вплив кожного з факторів та зробити відповідні висновки щодо шляхів підвищення ефективності використання трудового потенціалу. Для цього у таблиці 3.1 наведено відповідні показники, які слугують базою для розрахунку й порівняння результативного впливу кожного з факторів окремо.

Таблиця 3.1

Визначення впливу змінних показників: кількість працівників і продуктивність праці на виробництво валової продукції господарством

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Валова продукція, тис. грн.	25475,62	28726,03	37638,7	29747,9	38017,7
Кількість працівників, осіб	43	41	39	35	33
Продуктивність праці, працівників, тис. грн	127,9	213,8	233,7	298,9	384,9
Зміна обсягу виробленої продукції	X	3250,41	8912,67	-7890,8	8269,8
Зміна обсягу виробленої продукції із-за: зміни кількості працівників	X	-255,8	-427,6	-934,8	-597,8
зміни продуктивності праці	X	3521,9	776,1	2282,0	2838,0

На основі таблиці факторного аналізу впливу змінної чисельності працівників і продуктивності праці на обсяг валової продукції фермерського господарства за 2020–2024 роки, можна зробити такі аналітичні висновки:

1. Загальна динаміка валового виробництва

Обсяг валової продукції зростав у 2021 та 2022 роках (із 25 475,62 тис. грн у 2020 до 37 638,7 тис. грн у 2022), після чого у 2023 році спостерігається спад до 29 747,9 тис. грн. У 2024 році підприємство частково відновило позиції – 38 017,7 тис. грн.

2. Вплив зміни чисельності працівників

Протягом аналізованого періоду чисельність персоналу постійно зменшувалась: з 43 осіб у 2020 році до 33 у 2024 році. Це негативно вплинуло на обсяг валового виробництва, зокрема:

У 2021 році через скорочення штату втрачено 255,8 тис. грн продукції,

У 2022 – 427,6 тис. грн,

У 2023 – 934,8 тис. грн (найбільше падіння),

У 2024 – 597,8 тис. грн.

Отже, зменшення кількості працівників гальмувало виробництво, особливо у 2023 році, коли воно наклалося на зниження продуктивності.

3. Вплив продуктивності праці

Зміна продуктивності праці мала вирішальний позитивний вплив на обсяг валової продукції:

Найбільший приріст у 2021 році – +3521,9 тис. грн,

У 2023 – +2282,0 тис. грн,

У 2024 – +2838,0 тис. грн.

Це свідчить про потужний компенсуючий ефект: навіть за умов скорочення штату, завдяки підвищенню ефективності праці вдалося не лише уникнути провалу, а й наростити обсяги виробництва у 2024 році.

4. Стратегічні висновки

Продуктивність праці – основний драйвер зростання виробничого потенціалу в господарстві. Її підвищення суттєво компенсує втрати від

зменшення чисельності персоналу.

Оптимізація чисельності працівників без одночасного підвищення продуктивності є ризиком для стабільності виробництва.

Рекордна втрата обсягів у 2023 році (-7890,8 тис. грн) пояснюється критичним зниженням чисельності при недостатньому зростанні продуктивності, що підкреслює важливість збалансованої кадрової політики.

Таким чином, логічними будуть рекомендації:

- інвестувати в технології, що підвищують продуктивність праці.
- провадити перепідготовку та навчання персоналу для забезпечення ефективної праці навіть за зменшеної чисельності.
- здійснювати системний моніторинг впливу трудових факторів на обсяги виробництва для своєчасного управлінського реагування.

3.2. Раціональне технічне забезпечення – спосіб реалізації виробничого потенціалу

У сучасних умовах динамічного розвитку економіки та посилення конкуренції на ринку, забезпечення ефективного функціонування виробничих процесів вимагає нових підходів до управління підприємством. Одним із найрезультативніших інструментів у цьому контексті виступає процесно-орієнтований підхід до менеджменту, який дозволяє комплексно організовувати всі виробничі операції та пов'язати їх у єдину логічну систему. Реалізація такого підходу забезпечує раціональну організацію виробничої діяльності, оптимальне використання наявних ресурсів і досягнення високих результатів із мінімальними витратами.

Для успішного перебігу виробничого процесу підприємству необхідно враховувати низку ключових факторів. Зокрема, до них належить технічна справність машинно-тракторного парку, своєчасне постачання сировини,

матеріалів і комплектуючих, енергетичне забезпечення виробничих ліній, злагоджене функціонування транспортних засобів, а також підтримка оптимального мікроклімату для працівників і техніки. У сукупності всі ці елементи утворюють єдину систему технічного забезпечення виробництва, що визначає безперервність, надійність та ефективність виробничих операцій.

Ця система має стратегічне значення для реалізації виробничого потенціалу підприємства, оскільки забезпечує стабільність технологічних процесів, зменшує втрати часу через збої в роботі обладнання та сприяє підвищенню якості кінцевої продукції. Оптимізація технічного забезпечення включає в себе впровадження інноваційного обладнання, автоматизованих систем керування, використання енергоощадних технологій, а також створення умов для оперативного технічного обслуговування та ремонту техніки.

Невід'ємним елементом системи технічного забезпечення є контроль якості продукції на всіх етапах її виготовлення. Це досягається через впровадження сучасних методів моніторингу, діагностики, систем управління якістю відповідно до міжнародних стандартів. Також не менш важливою складовою є охорона праці, яка передбачає дотримання вимог безпеки, проведення інструктажів, використання засобів індивідуального захисту та запобігання виробничому травматизму.

Система технічного забезпечення має бути не лише стабільною, але й адаптивною – здатною оперативно реагувати на зміну виробничих потреб, оновлення технологій, появу нових вимог ринку. Її гнучкість дозволяє підприємству швидко освоювати нові напрями діяльності, розширювати номенклатуру продукції, забезпечувати високу якість і конкурентоспроможність своєї продукції.

Особливу увагу слід приділяти енергетичному забезпеченню, яке в умовах зростаючих цін на енергоносії та нестабільності енергетичного ринку стає критичним фактором стабільного виробництва. Раціональне використання енергетичних ресурсів, зокрема, паливно-мастильних матеріалів, електроенергії, тепла та води, має стати пріоритетним завданням керівництва. З

цією метою підприємства все активніше впроваджують сучасні енергоощадні технології, енергоефективне обладнання, а також системи моніторингу та управління енергоспоживанням.

Окремо варто підкреслити роль сільськогосподарської техніки, такої як трактори, комбайни, культиватори, сівалки та інші механізми. Саме ефективне використання цієї техніки забезпечує своєчасне та якісне виконання всіх агротехнічних операцій, від яких залежить урожайність культур та економічна віддача від земельних ресурсів. Застосування потужнішої та більш технологічної техніки дозволяє збільшити обсяги виробництва, зменшити витрати праці, оптимізувати логістику внутрішніх переміщень, а також підвищити рентабельність виробництва.

Таким чином, система технічного забезпечення виробництва є ключовим елементом інфраструктури підприємства, який безпосередньо впливає на рівень реалізації його виробничого потенціалу. Її ефективне функціонування забезпечує надійну основу для досягнення стратегічних цілей підприємства, стабільного розвитку та зміцнення його позицій на ринку.

Енергетичні ресурси підприємства являють собою сукупність потужностей усіх силових агрегатів, які експлуатуються в його діяльності. До них належать трактори, автомобілі, комбайни, стаціонарні двигуни, електроустановки та інші механізовані засоби, що забезпечують виконання технологічних операцій. Потужність цих засобів вимірюється в кінських силах або, згідно з міжнародними стандартами, у кіловатах. Перехід до системи СІ зумовлює необхідність перерахунку потужностей за встановленим коефіцієнтом 0,736 для переводу кінських сил у кіловати.

У сучасних економічних умовах особливої актуальності набуло питання раціонального використання технічних ресурсів у виробництві. Зростання вартості техніки та підвищення витрат на її амортизацію створюють істотне навантаження на собівартість продукції. Відповідно, неефективне використання технічних засобів, їх простої або низьке завантаження призводять до втрат і зниження рентабельності виробництва. У зв'язку з цим

виникає потреба у впровадженні оптимізованих стратегій експлуатації техніки, які дозволяють максимально використовувати її потужності, зменшувати простої та знижувати витрати на обслуговування.

Іншим важливим аспектом у використанні енергетичних ресурсів є організація транспортних процесів. Доставка врожаю до місць зберігання або тваринницьких ферм потребує значних трудових і матеріальних витрат, особливо за використання низькошвидкісного транспорту. Зі збільшенням відстані зростає потреба у більшій кількості транспортних одиниць і залученні додаткового персоналу. Проте час на вантажно-розвантажувальні операції залишається сталим незалежно від відстані перевезення, що створює додаткові труднощі в організації логістичних процесів. У цьому контексті важливо забезпечити ефективне використання наявної техніки та планування маршрутів для скорочення витрат часу і ресурсів.

Слід зауважити, що в умовах інтенсивного розвитку механізації та застосування високопродуктивної техніки, відстань доставки сільськогосподарської продукції вже не є таким критичним фактором, як раніше. Використання потужної техніки, в тому числі механізованого навантаження, дозволяє мінімізувати витрати часу та зусиль. Однак недостатнє або нерегулярне використання такої техніки негативно впливає на ефективність виробничого процесу. Для недопущення подібних ситуацій необхідно проводити моніторинг коефіцієнтів використання кожної одиниці техніки, а також комплексно оцінювати ефективність функціонування всього машинно-тракторного парку підприємства.

У фермерському господарстві «Відродження» весь наявний технічний парк можна умовно поділити на дві основні категорії: енергетичні засоби та робочі машини. Частина машин поєднує обидві функції, як у випадку із самохідними комбайнами, які одночасно виступають джерелом енергії та безпосереднім виробником продукції. Ідентифікація енергетичного обладнання здійснюється на підставі потужності та технічних характеристик агрегатів. Це

дозволяє здійснювати більш точне планування навантаження та розподіл ресурсів.

Таким чином, забезпечення сільськогосподарського підприємства енергетичними ресурсами є базовою передумовою для ефективної роботи виробничої системи. Грамотне управління технічними засобами, їх продуктивне використання, адаптація до специфіки виконуваних робіт та постійне технічне обслуговування сприяють зростанню ефективності господарської діяльності, підвищенню врожайності та зниженню собівартості продукції. Аналіз відповідних показників енергетичної забезпеченості господарства буде подано у таблиці 3.2, що дозволить глибше оцінити потенціал та рівень використання технічних ресурсів.

Таблиця 3.2

Структура енергетичних ресурсів господарства

Показники	2022		2023		2024		2024 у % до 2022
	потужність	%	потужність	%	потужність	%	
Енергетична потужність, к.с.	2080,52	100,0	2190,51	100,0	2380,51	100,0	114,41
в т.ч.:							
тракторна	1360,02	65,41	1470,01	67,12	1660,0	69,79	122,13
автомобільна	720,51	34,59	720,54	32,88	720,52	30,21	100,05
Енергетична потужність, тис. кВт	1531,21	х	1612,22	х	1752,01	х	114,41
Споживання електроенергії, тис. кВт	268,52	х	311,41	х	290,41	х	108,23
з них. на виробничі потреби	246,41	х	283,92	х	265,61	х	107,84

На основі даних наведених в таблиці, ми бачимо У період з 2022 по 2024 рік спостерігається постійне зростання загальної енергетичної потужності підприємства:

у 2022 році – 2080,52 к.с.;

у 2023 році – 2190,51 к.с.;

у 2024 році – 2380,51 к.с., що на 14,41 % більше, ніж у 2022 році.

Це свідчить про поступове оновлення технічного парку, модернізацію машинного обладнання та прагнення підприємства до інтенсивного розвитку технічного потенціалу.

Щодо структури енергетичної потужності за типами техніки

Тракторна техніка становить найбільшу частку в структурі енергетичних ресурсів:

у 2022 р. – 65,41 %, у 2023 р. – 67,12 %, у 2024 р. – 69,79 %.

За цей період потужність зросла з 1360,02 к.с. до 1660,0 к.с. (+22,13 %).

Автомобільна техніка, навпаки, зберігає майже сталу частку – близько 30–35 %, а її потужність зростає повільніше: з 720,51 до 720,51 к.с. (100,0 %, тобто без змін).

Збільшення питомої ваги тракторної техніки підтверджує акцент на виконання польових робіт і механізацію сільськогосподарських операцій.

Здійснено переведення потужностей у кіловати

Загальна енергетична потужність у кВт також поступово зростає:

1531,21 кВт у 2022 році;

1612,22 кВт у 2023 році;

1752,01 кВт у 2024 році.

Це ще раз підтверджує тенденцію до розширення технічної бази господарства (+14,41 % до 2022 р.).

Досить актуальний показник в умовах сьогодення: споживання електроенергії

Загальне споживання електроенергії у 2024 році становить 290,41 тис. кВт·год, що на 8,23 % більше, ніж у 2022 році.

Із загального обсягу на виробничі потреби припадає найбільша частина:

у 2022 р. – 246,41 тис. кВт·год;

у 2024 р. – 265,61 тис. кВт·год (+7,84 %).

Збільшення споживання електроенергії на виробничі цілі свідчить про: інтенсифікацію виробництва; введення нових технологій та обладнання; розширення виробничих обсягів.

Вцілому, можна зробити висновок, що ФГ «Відродження» демонструє зростання технічної та енергетичної оснащеності, що свідчить про: нарощення виробничого потенціалу; вдосконалення енергетичної інфраструктури; підвищення ефективності використання ресурсів.

Ці зміни закладають стійку базу для подальшого розвитку, забезпечення безперервного виробничого процесу та підвищення рівня механізації сільськогосподарських робіт.

Аналіз структури та динаміки енергетичних ресурсів ФГ «Відродження» засвідчує цілеспрямовану політику підприємства щодо нарощення та ефективного використання виробничих потужностей. Протягом аналізованого періоду спостерігається стійке зростання загальної енергетичної потужності, як у кінських силах, так і в кіловатах, що свідчить про оновлення машинно-тракторного парку, модернізацію технічного забезпечення та зміцнення матеріально-технічної бази господарства.

Особливо помітним є зростання питомої ваги тракторної техніки, яка відіграє ключову роль у виконанні технологічних операцій у рослинництві. Це вказує на прагнення підприємства до підвищення рівня механізації виробництва та оптимізації трудових процесів. Водночас збільшення споживання електроенергії на виробничі потреби є індикатором інтенсифікації виробництва та впровадження енергоємного обладнання.

Таким чином, зафіксоване нарощення енергетичних ресурсів підтверджує зростання виробничих потужностей підприємства та створює сприятливі умови для підвищення ефективності його функціонування. Раціональне використання наявного енергетичного потенціалу є важливою передумовою для повноцінної реалізації виробничого потенціалу ФГ «Відродження» та забезпечення стабільного розвитку підприємства в умовах зростаючих вимог ринку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основі результатів, отриманих у процесі дослідження в межах даної кваліфікаційної роботи, можна сформулювати такі узагальнені висновки:

1. Головною функцією виробничого потенціалу підприємства є створення та підтримка стабільних умов для постійного випуску продукції. Для забезпечення безперервності виробничих процесів сам потенціал повинен систематично оновлюватися та відтворюватися, що передбачає як фізичне оновлення матеріально-технічної бази, так і вдосконалення організаційних та управлінських складових. Потенціал підприємства виступає не лише характеристикою його поточної виробничої спроможності, а й визначальним чинником конкурентоспроможності на ринку. Управління розвитком потенціалу є складовою частиною стратегічного менеджменту, оскільки передбачає комплексний аналіз зовнішніх і внутрішніх впливів на діяльність підприємства. До структури потенціалу входять економічні, технічні, кадрові, управлінські та інші ресурси, які мають бути збалансовані та адаптовані до умов ринку. Комплексна оцінка дозволяє виявляти як ризики, що можуть завадити розвитку, так і сприятливі можливості, які доцільно використати для зростання. В результаті, підприємство отримує інструменти для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, ефективного планування ресурсів, визначення стратегічних напрямів та розробки програм інноваційного розвитку.

2. Формування дієвої системи управління виробничим потенціалом відкриває можливості для створення високотехнологічних та інтегрованих виробничих кластерів, які відповідають сучасним глобальним стандартам. Такі комплекси дозволяють не лише задовольняти внутрішній попит, а й успішно конкурувати на міжнародних ринках за рахунок виробництва конкурентної продукції з високим рівнем доданої вартості. Для досягнення цього необхідно гармонізувати діяльність підприємства з актуальними технологічними тенденціями, ринковими вимогами та особливостями галузі. Раціональне

поєднання інновацій, ефективного управління ресурсами та гнучкої виробничої структури сприятиме зміцненню конкурентних позицій підприємства, забезпечить стабільне функціонування в умовах економічної мінливості та сприятиме сталому розвитку у глобалізованому економічному просторі.

3. Площа сільськогосподарських угідь ФГ «Відродження» у 2020 році площа сільгоспугідь складала 313,8 га, а в 2024 – 321,1 га. Це свідчить про приріст у 7,3 га, що становить 102,33% порівняно з 2020 роком. Площа ріллі у 2020 році дорівнювала 237,5 га, а в 2024 році – 242,9 га, що на 5,4 га більше. Темп зростання становить 102,27% до рівня базового року. Зниження показника до 232,9 га у 2021–2023 роках, ймовірно, було тимчасовим (через зміну структури посівів або тимчасову консервацію ділянок), однак у 2024 р. відбулося повернення до тенденції зростання. Сади займали 76,3 га у 2020 році, тоді як у 2021–2023 роках спостерігалось збільшення до 81,1 га. У 2024 році площа саду зменшилася до 78,2 га, однак вона все одно перевищує рівень 2020 року, що дає індекс зростання 102,49%. Така зміна зумовлена оновленням садових насаджень, реконструкцією садів зміною структури виробництва.

4. Динаміка середньорічної вартості основних фондів підприємства свідчить про стале оновлення матеріально-технічної бази. Найінтенсивніше зростання відбулося у 2023 році, після чого в 2024 темпи дещо знизилися, але все ще залишаються позитивними. Таке збільшення свідчить про активну інвестиційну діяльність, що може бути пов'язане з модернізацією обладнання, придбанням нової техніки або розширенням виробничих потужностей.

5. Незважаючи на скорочення кількості працівників, підприємство зуміло збільшити продуктивність праці майже втричі, що свідчить про підвищення ефективності використання трудових ресурсів. Фонд оплати праці зріс у два рази, завдяки підвищенню заробітної плати й інтенсивності праці. Високий рівень продуктивності та стабільний коефіцієнт використання робочого часу демонструють належну організацію трудових процесів і

потенціал підприємства до подальшого розвитку навіть за умов скороченого штату.

6. Спостерігаємо стійке підвищення продуктивності праці у сільськогосподарському підприємстві, що є результатом ефективної кадрової політики, впровадження сучасних технологій, підвищення мотивації персоналу та вдосконалення управління виробничими процесами. З урахуванням трендового аналізу, прогноз на 2025 рік також є позитивним.

7. Фінансово-економічні показники фермерського господарства свідчать про наявність суттєвого виробничого потенціалу, зокрема через оновлення основних фондів та стабільний дохід від реалізації продукції. Проте реалізація цього потенціалу стримується зниженням рентабельності та прибутковості, що вказує на потребу в підвищенні ефективності управління ресурсами. Для повноцінного розкриття потенціалу необхідні заходи з оптимізації витрат, підвищення продуктивності праці, зниження залежності від кредитного навантаження та впровадження сучасних методів управління виробництвом.

Провівши дослідження можемо рекомендувати:

- інвестувати в технології, що підвищують продуктивність праці.
- провадити перепідготовку та навчання персоналу для забезпечення ефективної праці навіть за зменшеної чисельності.
- здійснювати системний моніторинг впливу трудових факторів на обсяги виробництва для своєчасного управлінського реагування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Г. Виклики агробізнесу: пошук відповідей. *Економіка АПК*. 2015. № 5. С. 12
2. Андрощук Д.В. Теоретичні питання визначення оцінки виробничого потенціалу підприємства. *Університетські записки*. 2005. №1-2(13-14). 374 с.
3. Безпала О. В., Сологуб Ю. І. Демографічний чинник формування трудового потенціалу Чернігівської області. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9584> (дата звернення: 24.03.2025).
4. Бондар Н., Воротін В., Гаєвський О. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Міжрегіональна академія управління персоналом, 2006. 350 с.
5. Бугайчук В. В. Відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2016. № 3 С. 108-112
6. Григоренко Я.О. Реалізація аграрного потенціалу України на світовому продовольчому ринку. *Економіка АПК*. 2016. № 10 С. 95
7. Гончаров В.Н., Касьянова Н.В., Солоха Д.В., Фесіна О.А. Формування стратегії реалізації потенціала підприємства: монографія. Донецьк: СПД Купріянов В.С. 2008. 304 с.
8. Гудзь О.Є. Діагностика та управління фінансовим потенціалом підприємства. *Облік і фінанси*. 2015. № 1. С. 71-76.
9. Добикіна О.К., Рижигов В.С., Касьянюк С.В., Кокотко М.Є., Костенко Т.Д., Герасимов А.А. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 208 с.
10. Донець Ю.Ю. Ефективність використання виробничого потенціалу. Київ. 2004. 123 с.

11. Дудник О.В. Інвестиційні стратегії підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2016. № 5 С. 79
12. Енциклопедія Сучасної України: енциклопедія [електронна версія] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. URL: <https://esu.com.ua/article-34131> (15.03.23).
13. Калінеску Т.В., Романовська Ю.А., Большенко С.Ф., Маслош О.В., Швець Н.В., Пчелинська Г.В., Кирилов О.Д..Формування та оцінювання потенціалу підприємства: навч. посіб. Луганськ. 2007. 352 с.
14. Касьянова Н.В., Солоха Д.В. Морєва В.В., Беякова О.В., Балакай О.Б. Потенціал підприємства: формування та використання. Київ. Центр учбової літератури, 2017. 248 с
15. Капустін О.О. Основи формування виробничого потенціалу агропромислового комплексу в системі ринкових відносин. *Науковий вісник Луганського національного аграрного університету*. 2012. №5. С.224
16. Корнійчук Г.В. Характеристика фінансового потенціалу підприємства як економічної категорії. *Економіка АПК*. 2016. № 11 С. 44
17. Красноручський О., Маренич Т., Прусова Г. Співвідношення економічних категорії «потенціал підприємства», «ресурсний потенціал», «виробничий потенціал» та «економічний потенціал». *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 2. С. 113 – 121.
18. Лапін Є.В. Економічний потенціал підприємства: монографія. Суми: «Університетська книга». 2002. 310 с.
19. Лапін Є.В. Оцінка економічного потенціалу підприємства. Суми: ВТД «Університетська книга». 2004. 360 с.
20. Ластовецький В.О., Миронюк О.В. Ефективність господарювання: оцінка, аналіз, фактори, резерви. Чернівці., 1995. 432 с.

21. Мазнєв Г.Є. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору. *Економіка АПК*. 2014. № 9. С. 5-13
22. Маслов Б.Г. Підвищення ефективності використання оборотного капіталу: матеріально-виробничі запаси. *Управлінський облік*. 2005. № 1. С.25
23. Міщенко Д.А. Ефективна система інженерно – технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2009. №22. С. 25 - 28.
24. Могилова М.М., Білоусько Я.К., Підлісецький Г.М. Матеріально-технічне забезпечення аграрної галузі. *Економіка АПК*. 2015. №5. С. 61-67.
25. Нелеп В.М., Висоцька О.М. Перспективи експорту продукції сільського господарства і харчової промисловості України. *Економіка АПК*. 2014. № 3. С. 72-78.
26. Ніконенко О. А. Методичне забезпечення формування продовольчої безпеки України. *Агросвіт*. 2022. № 9-10. С. 86–92.
27. Олійник Т. І., Косенко А. О. Управління виробничим потенціалом підприємства. Ефективна економіка. 2020. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8352> (дата звернення: 22.03.2025).
28. Олійник Т. І., Крупська К. А. Інструменти штучного інтелекту у формуванні та збереженні трудового потенціалу промислового підприємства. Ефективна економіка. 2022. № 5. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10304> (дата звернення: 24.03.2025).
29. Петров В.М. Виробнича та ринкова політика провідних світових виробників сільськогосподарської техніки. *Економіка АПК*. 2018. № 12. С. 63-71
30. Погорєлова О. В. Визначальні детермінанти сучасних тенденцій формування продовольчого потенціалу. *Агросвіт*. 2022. № 7-8. С. 36–46.
31. Повстяний Г. В. Дослідження структури та класифікація видів потенціалу підприємства. Ефективна економіка. 2022. № 1. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9910> (дата звернення: 25.03.2025).

32. Подухович Ю.П. Проблеми управління виробничим потенціалом аграрних підприємств. *Збірник наукових праць Луганського національного аграрного університету*. 2017. Т.2. №90/94. С.163
33. Рябенко В. В., Балан О. Д., Полішко Я. А. Особливості формування виробничого потенціалу підприємств харчової промисловості. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 4. С. 17 – 23.
34. Смагін Г.І. Визначення виробничого потенціалу в аграрному виробництві. *Аграрна наука*. 2003. №1. 4-5 с.
35. Степаненко С. В. Ресурсний потенціал аграрних підприємств: елементи та особливості їх поєднання в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10039> (дата звернення: 24.03.2025).
36. Сукнов О. М. Реалізація виробничого потенціалу підприємства в контексті забезпечення економічної безпеки. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 3. С. 87 – 90.
37. Ульянченко О.В. Механізми управління ресурсним потенціалом. *Вісник ХНТУСГ Харків*, 2007 . Вип. 65. С. 49-56.
39. Ульянченко О.В. Особливості управління ресурсним потенціалом аграрного сектора в системі інформаційних технологій. *Ефективність використання ресурсного потенціалу в умовах сталого розвитку сільського господарства: Тези доп. міжнар. наук.- практ. конф.*, Харків. ХНАУ.2007. С. 102-104.
40. Ульянченко О.В. Формування та використання ресурсного потенціалу в аграрному секторі : монографія. Харків. ХНАУ ім. В.В.Докучаєва.2006. 357 с.
41. Ульянченко О.В. Шляхи формування ресурсного потенціалу в аграрній сфері економіки. *Фінансування та кредитування аграрного сектора: проблеми та перспективи : Тези доп. Першої Міжнар. наук.-практ. конф.* Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2006. С. 133-134.

42. Трусова Н.В. Методологія планування фінансового потенціалу підприємств аграрної сфери. *Економіка і фінанси*. 2017. №8-9. С. 21-26.
43. Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 316 с.
44. Чикуркова А. Д., Юр'єв В. В. Теоретичні аспекти розвитку диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2021. № 21-22. С. 80–86.
45. Шура Н. О., Поліщук І. Г. Використання потенціальних кластерів в оцінці економічного потенціалу підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8815> (дата звернення: 25.04.2025)
46. Шура Н. О. Підвищення кадрового потенціалу підприємств у сучасних умовах господарювання. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7988> (дата звернення: 25.04.2025)